

F. Erkabayeva
N. Mirsolihova

RANGTASVIR

02
756.7
E 63

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

KAMOLIDDIN BEHZOD NOMIDAGI
MILLIY RASSOMLIK VA DIZAYN INSTITUTI

F.Erkabayeva
N.Mirsolihova

RANGTASVIR

O‘quv qo‘llanma

K. Behzod nomidagi
Milliy Rassomlik
va Dizayn Instituti
AXBOROT RESURS
№ 34168

Toshkent
“Info Capital Group”
2018

UO‘K: 75.02(075.8)

KBK: 85.14

E 78

Taqrizchilar: F. Axmadaliyev – Kamoliddin Behzod nomidagi MRDI
“Dastgohli rangtasvir” kafedrası dotsenti;

U. Nurtoʻyev – Nizomiy nomidagi TDPU Badiiy grafika kafedrası p.f.n.

E 78 **Rangtasvir:** O‘quv qo‘llanma. Erkabayeva F., Mirsolihova N. / Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi Kamoliddin Behzod nomidagi Milliy rassomchilik va dizayn instituti. – T.: Info Capital Group, 2018. – 92 b.

Mazkur o‘quv qo‘llanma mamlakat taraqqiyot uchun rivojlanayotgan tarmoqlar, davlat dasturlari asosida joriy etilayotgan san‘at yo‘nalishi uchun kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi. O‘quv qo‘llanma tasviriy san‘atning rangtasvir fani o‘qitiladigan oliy o‘quv yurtlari talabalari va o‘qituvchilariga mo‘ljallangan bo‘lib, dastur asosida rangtasvir yo‘nalishi bo‘yicha akvarel bo‘yoqlari bilan ishlash usullari, xomaki etyudlar, natyurmort chizish kabi mavzular bo‘yicha talabanning kasbiy bilim va mahoratini oshirishga mo‘ljallangan. Unda rangtasvir amaliyotida bajariladigan ish turlari va ularning tadrijiy ketma-ketligi haqida keng ma‘lumot va rangtasvir namunalari berilgan.

UO‘K: 75.02(075.8)

KBK: 85.14

Mazkur o‘quv qo‘llanma O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligining 2017-yil 24-avgustdagi 603–072-sonli buyrug‘iga asosan nashrga tavsiya qilingan.

ISBN 978-9943-5443-4-5

© Erkabayeva F., Mirsolihova N., 2018.

© “Info Capital Group”, 2018.

KIRISH

Mamlakatimiz badiiy ufqida har yili yangi-yangi ijodi maftunkor san'atkorlar paydo bo'lib, ular san'atimizni yanada rivojlantirish va boyitishga hissa qo'shib kelmoqda. Darhaqiqat, tasviriy san'at tushunchasini zamonaviy namunalardan orqada qolmasdan o'zlashtirmog'imiz lozim va kelajak avlodga ulashmog'imiz darkor. Madaniyat taraqqiyoti natijasida xalqlar o'rtasidagi madaniy, ma'naviy aloqalar rivojlanib borar ekan, san'atga bo'lgan talab kundan kunga oshib bormoqda. Respublikamizda badiiy ta'lim islohotlarini yanada chuqurlashtirish, sohaları bo'yicha malakali mutaxassis kadrlar tayyorlash borasida, ularning kasbiy xususiyatlarini rivojlantiruvchi, shuningdek, iqtidorli, ijodkor mutaxassis ko'nikmalarini o'zida namayon etuvchi va sohaga qiziqish uyg'ota oluvchi yo'nalishini topishda, ayniqsa, badiiy asarlar yaratish undagi chizmalarning aniqligi, asarning mazmun va mohiyati jihatidan zarur bo'lib malakali kadrlarni tayyorlash uchun fan sifatida zarurat juda kattadir.

San'at – insonlarning ichki kechinmasini namoyon etadi. U makon va zamonda aks etadi. Makonli san'at bu his-tuyg'ularni tasvirda aks ettirish hisoblanadi. Tasviriy san'atda ko'plab tur va janrlar davrlar o'tishi bilan o'z mavqeyi va o'rniga ega bo'la boshladi.

Bizning mamlakatimizda san'at tarbiyaning kuchli vositasi bo'lib, insonlarni ilg'or qarashlar bilan qurollantirishda va fikrlarini mustahkamlashda muhim ro'l o'ynaydi.

O'zbekiston Tasviriy san'ati jahon hamjamiyatida sodir bo'layotgan jarayonlar bilan hamnafas bo'lib, har bir ijodkor o'z qarash va kechinmalarini yangicha uslub va shakllarda ifoda etishga intilish bilan xarakterlanadi. O'zbekistonda yangi ma'naviy g'oyaviy yo'nalishlarning shakllanishi o'z navbatida, zamonaviy san'atning barcha sohalariga samarali ta'sir etib, ijodiy izlanishlar doirasini kengaytirib, badiiy tafakkur rivojini yanada jadallashtirdi.

Tasviriy san'at sohalarini o'rganish tasviriy san'at yo'nalishida tahsil oladigan talabalar uchun juda muhim hisoblanadi. Chunki rassom ijodkor uchun har bir davr, har bir yo'nalish va uslub uning ijodi rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Bugungi kunda milliy ma'naviyatimiz rivojini tasviriy san'at namunalarisiz tasavvur etib bo'lmaydi. Har bir ijodkor o'z asarlarida o'lmas g'oyalarini bosh maqsad sifatida ifoda etsa, hech shubhasiz adabiyot ham madaniyat va san'at ham ma'naviy yuksalishga xizmat qilib, o'z ijtimoiy vazifasini to'liq ado eta oladi. Rangtasvir fani orqali bo'lg'usi rassomga nafaqat qo'yilmadagi buyumlarning shakl-shamoyilini o'rganish, uni his qilish hamda bir-biri bilan o'zaro bog'liqligi haqida ham tushuncha berib boradi.

Rangtasvirchi rassom bu bilan biror bir asar ustida ishlash jarayonida asosan chizmasini mukammal darajada ishlash, va shaklini his qilish qobiliyatini rivojlantirib boradi. Rangtasvir nafaqat tasviriy san'at turlaridan biridir, balki shu bilan bir qatorda u tasviriy san'atning hamma turlari uchun asos hamda badiiy mahorat garovi hamdir. U bo'lg'usi rassom uchun tasviriy san'at g'oyalarini ifoda etishda keng imkoniyatlar va erkinliklar tug'diradi. Rangtasvir tahsilining barcha tasviriy san'at mutaxassislari uchun o'ta muhim bo'lib, u badiiy tasvirlash madaniyatiga ega bo'lgan realizm an'analoriga sodiq rassom shaxsni shakllantirish maqsadlarini ko'zlaydi.

Rangtasvir fani Amaliy san'at va Dizayn fakultetlaridagi bo'limlari uchun asosiy vazifasini o'tab, talabalarga badiiy didlarini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Amaliy san'at va Dizayn ustasi birinchi navbatda mutaxassislikdan qat'iy nazar tabiatidagi shakl-shamoilni va undagi takrorlanmas ranglarni kuzatib borishi lozim. Bu kuzatuvni rivojlantirish uchun Rangtasvir fani juda ham muhim rol o'ynaydi. Bo'lajak rassomlarning badiiy qarashini va kuzatuvlarini rivojlantiradi. Rangtasvir faniga katta ahamiyat berishimiz lozim.

Fanning maqsad va vazifalari

Ta'lim maqsadi ijtimoiy hayot bilan uzviy bog'liq. Ijtimoiy hayotdagi tub o'zgarishlar, fanning intensiv rivojlanishi, ta'lim modernizatsiyasi, yangi didaktik imkoniyatlar, insonparvarlashtirish shubhasiz ta'lim maqsadini ham tubdan o'zgartirdi. Ta'lim maqsadining tubdan o'zgarishi ta'lim mazmunida o'z ifodasini topadi. Tasviriy san'atga oid Akademik bilimlarni egallashning barcha bosqichlari, ijodiy masalalari, yechimi mavjud voqeylikni o'rganib tafakkur etishi (fikrlash) va ularni badiiy obrazlar shaklida yaratish bilan uzviy bog'liq bo'lmog'i lozim.

Rangtasvir – barcha tasviriy san’at turlarining (dekorativ amaliy san’at, grafika, haykaltaroshlik va hokazolar) asosi hisoblanadi.

Rassom tasviriy san’at turlarining qaysi birida ijod qilishidan qat’iy nazar chizimtasvirga hamda rangtasvirga asoslanadi. U o‘zining kuzatishlari, asar oldida kompozitsiyalari ustidagi izlanishlarini avval qalamda, dastlabki chizgilar bilan ifodalaydi. Katta san’at asarlarini yaratishda esa ushbu bajarilgan chizgilar, rassomga yordamchi manba bo‘lib xizmat qiladi.

Rangtasvir mashg‘ulotlari ko‘rib-kuzatib to‘g‘ri tasvirlash, borliqni idrok etish, ko‘z, ong va sezgi organlarini shakllantirish bo‘lajak rassomlarga zarurdir.

Rangtasvir mashg‘ulotlari boshqa mutaxassislik fanlari qatorida bo‘lajak amaliy san’at dizayn ustalarini tayyorlashda asosi mezon hisoblanadi. Rangtasvir darslari talabalarga nazariy va amaliy mashg‘ulotlar orqali olib boriladi. Shuni ta’kidlash kerakki, amaliy mashg‘ulotlar qatorida nazariy bilimlar ham bo‘lajak rassomlarga ularning keyingi ijodiy faoliyatlarida muhimdir. Badiiy ma’lumot berishda borliqni haqqoniy tasvirlash talabalarga amaliy bilimlarni beribgina qolmay, balki ularning umumiy dunyoqarashlarni o‘stirishda katta ahamiyatga ega.

Realistik rasm chizish san’ati, borliqni haqqoniy obrazlarda tasvirlash mahoratini rivojlantirish o‘z oldiga maqsad qilib qo‘yadi. Ta’lim jarayonida talabalarda jahon realistik maktablarida badiiy merosiga ongli ravishda, ijodiy yondashishni tarbiyalash kerak.

Fan bo‘yicha talabalarining bilim, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar

“Rangtasvir” o‘quv topshiriqlarini bajarishda bakalavr:

- rangtasvir san’atining o‘ziga xos xususiyatlarini anglash;
- o‘quv topshiriqlari maqsad va vazifalari;
- ranglar uyg‘unligini va dekorativ tasvir yahlitligiga erishish;
- rangtasvir ifodaliligi;
- asarlar ustida ishlashda artistizmga yordam beruvchi kasbiy malaka komplekslari;
- dekorativ rangtasvir madaniyati;
- shakllar plastikligi tizimi va uning qonunlari;
- jismlar dunyosi va tirik tabiat shakllanishining uyg‘unligi;

- tasvirning grafikasiga erishish;
- emotsional ta'sirchanlik vositalarining ifodaliligi;
- ranglar dekorativ yahlitligiga psixologik ta'sirchanlik bilan aloqasi;
- inson qiyofasi – tasvirlanuvchi yarim qomat, yahlit qiyofa, turli rangdagi matolardan iborat bo'lgan o'quv topshiriqlari;
- o'quv topshiriqlari plastik kompozitsion obraz yechimlari;
- yaratiladigan asarlar mavzu doirasida kompozitsion ifodalilikka hizmat qiluvchi tasviriy ashyolar haqida tasavvurga ega bo'lishi;
- o'quv topshiriqlarda kompozitsion muhit tashkil etuvchi atributlar singari tasviriy ashyolarni rangtasvirda jamlash;
- turli xildagi matolar ishtirokida bajariladigan tasviriy asar sifatida shakllanishida ko'plab dekorativ asar yaratish qonun qoidalarini o'rganish;
- tasviriy san'atda asrlar mobaynida shakllangan uslubiy an'analarga rioya etish va amalda qo'llay bilish;
- rangtasvir o'quv kursida mashg'ulotlarning asosiy shakli insonning jonli qiyofasiga qarab turli yorqin matolar fonida aks ettirish;
- suratning asosiy tuzilishi qonuniyatlarini;
- ijodiy tafakkur yurita olish va atrof-muhitni badiiy dekorativ talqin eta olishni;
- insonning qiyofasiga qarab, tasvir etish jarayonida, tasvir vositalarining barcha unsurlari o'zaro mutanosibligiga erishish;
- turli insonlar shakl – shamoili, fe'l – atvori, ruhiy holatini dekorativ holatda ifodalab berish;
- rangtasvirda mahoratini namoyon qilish;
- ranglar uyg'unligining psixologik ta'sirchanlik bilan aloqasi xaqida;
- o'quv topshiriqlari har bir detalni tasvirdagi bir yahlitlikka buy-sundira olish;
- rangtasvirda kasb mahoratini namoyon qilish;
- tasvir mavzusi va timsolning asos mohiyati, yetakchi jihat va xususiyatlarini to'g'ri belgilab berish va badiiy mahorat ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.

Talaba mustaqil ta'limning asosiy maqsadi – o'qituvchining rahbarligi va nazoratida muayyan o'quv ishlarini mustaqil ravishda bajarish uchun bilim va ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish.

Talaba mustaqil ishini tashkil etishda quyidagi shakllardan foydalaniladi:

Talabalarni mustaqil ishga doimiy ishtiyoq uyg'otish hamda tez bajariladigan chizgilar bajarilishi imkoniyatlarini o'stirib, obrazli tafakkurni tarbiyalamog'imiz lozim.

Klassik me'rosni o'rganishda san'at ustalarining mahorat bilan ishlangan, namuna bo'la oladigan chizmatasvir asarlaridan nusxa ko'chirish tavsiya etiladi. Chunki bunday vazifalar talabalarga asarning plastik tizimini tushunishda yordam beradi.

Rangtasvir o'qitishning avvalgi uch kursi davomida talaba chizmatasvir va rangtasvir ta'limining hamma tasvir usullari va mahoratini egallashi lozim.

Egallangan bilimi va ko'nikmalardan foydalangan holda I kurs rangtasvirning yanada chuqur va murakkab vazifalari ya'ni dekorativ kompozitsiyalarning yechimini bajara olish ko'nikmasini egallash zarur.

Yozgi amaliyot davrida esa tabiat manzaralarini o'rganish hamda sanoat muassasalari, tarixiy obidalar interyer va eksteryerlarini (binoning ichkarisi va tashqarisini) chizmatasvir va rangtasvirda tasvirlanadi.

Dasturning informatsion – uslubiy ta'minoti

Mazkur fanni o'qitish jarayonida ta'limning zamonaviy ilg'or interfaol usullaridan, pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining prezentatsiya (taqdimot), multimedia va elektron-didaktik texnologiyalardan foydalaniladi. Amaliy mashg'ulotlarda aqliy hujum, klaster, blits-so'rov, guruh bilan ishlash, insert, taqdimot, keys-stadi kabi usul va texnikalardan keng foydalaniladi.

Ta'mirlash sohasida ilmiy-tadqiqot nazariyasi, hamda ilmiy-texnika taraqqiyotining yutuqlarini qo'llashni bilish.

“Amaliy san'at asarlarini ta'mirlash asoslari” fanini o'qitish jarayonida ta'limning zamonaviy interfaol metodlari, pedagogik va axborot – kommunikatsiya (mediata'lim, amaliy dastur paketlari, prezentatsion, elektron-didaktik) texnologiyalarining qo'llanilishi nazarda tutiladi; kompyuter grafikasi, AUTO CAD, ARHI CAD, 3D MAX dasturlaridan foydalaniladi.

Talaba ta'lim jarayonida o'qitish ishlarini zamon talabiga mos ravishda kompyuterlar yordamida kompyuter grafikasiga oid ashyolar turlari yozilgan dasturlar kompakt-disklardan, INTERNET tarmog'ining "Amaliy san'at asarlarini ta'mirlash" faniga va "Ta'mirlash" sohasiga oid ma'lumotlardan, yangi texnologiyalar na'munalari, shuningdek, video filmlar, slaydlar, albomlar, va kafedra talabalari bajargan ishlardan ko'rgazmali qurollarni namoyish qilish asosida olib boriladi. Taraqqiy etgan raqamli fotoapparatlarda tushurilgan hamda RNOTOSHOP dasturida nusxalangan va maxsus ta'mirlanajak obyektlarni uch o'lchovli (3D) proektsiyalarga keltirib, badiiy bezak shakllarini asl holatiga yaqinlashtirib, loyihalarni bajarish ko'zda tutiladi. Amaliy san'at asarlarini ta'mirlash amaliyotlarida bajarilgan nusxalarni va fotolarni CMYK dasturiga o'tkaziladi, shundan so'ng ularni COREL DRAW dasturida foydalanish mumkin. COREL DRAW dasturida chizmalar, zarur yaxlit holatga keltirilib bajarilgan tayyor ishlar, bosmaga topshirish uchun tayyorlanishi mumkin.

I BOB. RANGTASVIR FANINI O'QITISHNING NAZARIY MASALALARI

1.1. Rangtasvir fani taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlari, rangtasvirda ishlash usullari tarixi

O'zbekiston zamonaviy rangtasvir san'atining asosiy tamoillari uslublarining keng ko'lamligi hamda yuqori va chuqur ijrochilik mahorati, obrazlar mazmundorligini saqlagan holda, realistik an'analardan tortib, avangardlik, dekorativ yo'lidagi izlanishlargacha namoyon bo'ladi.

O'zbekiston tasviriy san'ati nihoyatda boy va rang-barangdir. O'l-kamiz san'ati eng qadimgi davrlardan boshlab, jahon madaniyati ravnaqiga o'z hissasini qo'shmoqda. Uni o'rganish uchun tarixga nazar tashlashimiz lozim. Rangtasvir fanining paydo bo'lishi, jamiyatning tarixiy taraqqiyoti davomida rangtasvir fanining o'rni va rolining ortib bormoqda. O'zbekistonda erkin demokratik, fuqarolik jamiyatni shakllantirishda rangtasvir fanining ahamiyati kattadir.

Rangtasvir fanining ijtimoiy fanlar tizimidagi o'rni va ularga nisbatan bo'lgan munosabatining o'ziga xosligi. Rangtasvir fanining ilmiy, nazariy, amaliy va kelajakni belgilash funksiyalari. Yosh avlodni ijodiy dunyo qarashi tarbiyasi hamda ta'lim muammosini ishlab chiqishda rangtasvir fani juda muhim.

Rangtasvir fanining asosiy kategoriyalari: tarbiya, ta'lim, ma'lumot, o'qitish, o'zini-o'zi tarbiyalash, mustaqil o'qish kabilar.

O'zbekiston Respublikasi mustaqilligini mustahkamlash sharoitida rangtasvir fanining badiiy ijodiy ahamiyati, ularning vazifasi, yo'nalishlari. Rangtasvir fanining tadqiqotlarning turlari: asosiy, nazariy, amaliy.

Rangtasvir fanining badiiy ijodiy metodlari, tavsifi va turlari. Amaliy tadqiqot uslublari: qiyosiy, tarixiy tahlil qilish va loyihalash-tirish, empirik usullari, ilmiy pedagogik kuzatish va uning turlari.

Dizayner talabalariga rangtasvir fanining asosiy vazifasi talabalarda ijodiy tasavvurni o'stirish; hayotda voqeilikni ko'rib idrok etish; badiiy did va madaniyatni tarkib toptirish, barcha san'at soha-

larida kompozitsiyani qulay bilishi; fandan olgan bilimlarini hayotda va o'qituvchilik kasbida unumli foydalanishni ta'minlashdan iborat.

Rangtasvir fanining asosi amaliy mashg'ulotlar jarayonida ijodkorlikka yo'naltirish va mustaqil tasviriy san'at namunasini yaratish ustida ishlashni shakllantirishga yo'naltirilgandir. San'atda mazmun va g'oyaning eng yaxshi yechimini topish, ijodiy mahoratni oshirish nafas tarbiyasining zaruriy qismi, muhim o'rnidir.

Rangtasvirning tasviriy san'atda tutgan o'rni; dastgohli, monumental, dekorativ rangtasvirning farqlovchi tomonlar, realistik rangtasvir qonunlari, kompozitsiya asoslari, issiq va sovuq ranglar, kolorit, ritm, tus, yorug'lik, rang dog'i, umumiy tus va rang bo'yog'i, turli tasvirlash materiallari xususiyatlari, rang uyg'unligi qonuniyatlari, turli tasvirlash vositalaridan foydalanish yo'llari, rang gammasi, motiv, hissiylik, yahlit ko'rish, rangtasvir ishlash metodlari; suyultirgichlar, mato, gruntlar, suyuq ishlov berish, surtma; rangtasvir ashyolar; akvarel, tempera, guash va moybo'yoqlar to'g'risida ko'nikmalariga ega bo'lmog'i kerak.

Xalqimiz madaniyati, san'ati tarixi rangtasvir bo'yicha boy badiiy-ma'naviy merosga ega. Qadimgi Sharq rang mohiyati estetikasiga doir qarashlar, tajribalar jahon san'ati taraqqiyotiga katta ta'sir o'tkazgan. Qadimgi yunon olimlarini ko'proq falsafiy muammolar band qilgan bo'lsa-da, rang masalasida asosan his-hayajon bilan chegaralangan edilar, rangning estetik mohiyati bo'yicha kam ma'lumot qoldirganlar. Geraklit, Demokrit, Platon, Aristotel, Lukretsiylar rang tabiati haqida fikr bildirishga harakat qilganlar. Geroklit dunyodagi barcha narsalar harakatda va o'zgaruvchan, ularni hech kim o'zgartira olmaydi, degan.

Aniksagor nazariyasiga ko'ra rang teskari vaziyatda ko'rinadi. Aks etish kunduzi nur tufayli yuz beradi. Oqqa qora, qorada oq ko'zga tashlanadi, bunda sezgilar ojizlik qiladi, teskari rang bo'lmasa narsa rangini ilg'ab ololmaydi. Narsalar tez o'zgaruvchan bo'lgani uchun hissiyot ularni to'liq idrok etolmaydi. Qorong'i o'rtada paydo bo'lgani uchun ranglar birikuvidan zamin hosil bo'ladi. Binobarin, qorong'i ranglar og'irlikni, oqlik yangillikni ifodalaydi, ranglar qarama-qarshilikda bo'ladilar. Aristotel ranglarning bunday qo'shiluvchanligiga qarshi chiqadi. Uning fikriga ko'ra, aqldan boshqa hamma narsada ranglar qorishib ketgan. Narsalar qo'shilguncha, deydi Aristotel, alohida o'zi bo'lishi kerak, shuning uchun ularning birikuvidan rang hosil bo'ladi, deyish noto'g'ridir.

Feofrast hissiyotlar kuchli kechinmalarga sabab bo'lishini, masalan, toza va yorug' ko'zga ega bo'lgan hayvonlar uzoqni ko'radigan, kuchli ko'zga ega bo'lishini ta'kidlaydi. Demokritda rangning estetik mohiyati boshqacharoq. Aristotel aytganiday deb ta'kidlaydi u, oq yumshoq, tekis, qora g'adur-budurroq. Rangning o'zi yo'q, narsaning turishiga qarab ranglar o'zgaradi. Demokrit 4 ta rangni qabul qilgan. Ranglar qo'shilishiga qarab, rang go'zalligi yuzaga chiqadi. Demokrit fikriga ko'ra, oqqa qora va ko'kimtir, yashil aralashsa go'zal rang paydo bo'ladi. Yashil bilan oq aralashsa, joziba rang paydo bo'ladi. Demokritning ta'limotiga ko'ra, ba'zi buyumlarning oq rangiga soya tushsa qoraga aylanadi. Lekin bunda ko'zga tashlanuvchi havo hamda ko'zning ko'rish nuqtasi katta ahamiyatga ega bo'ladi. Atomlar qarama-qarshi bo'lgani uchun yashil qizilga nisbatan, qora oqqa nisbatan qarama-qarshi bo'ladi. Uning fikriga ko'ra tabiatda hech qanday rang yo'q. Ranglar tabiatdagi narsalarning qo'yilishi, turishi, shaklidan paydo bo'ladi. Shuning uchun to'rtta (oq, qora, yashil, sariq) ranglar tasavvurda hosil bo'ladi.

Uyg'onish davrida san'at va rang estetikasi yangi pog'onaga ko'tariladi, insonparvarlik ulug'lanadi. Uyg'onish davrida adabiyot va san'at yuksak darajaga ko'tariladi. Bokachcho, Petrarka, Ariosto, Erazm Rotterdamskiy, Rable, Shekspir, Servantes, Alberti, Rafael, Leonardo da Vinchi, Titsian, Mikelandjelo, Mozachcho, Perudjinolar jahon madaniyatiga ulkan hissa qo'shdilar. Me'morchilikda inson va tabiat birinchi o'ringa ko'tariladi, ijodkorlar voqelikni asosiy tasvir quroliga aylantiradilar. San'atda ko'p bo'yoqlilik, voqelikning hishayonli tasviri kuchayadi, rassomlar uyg'unlikka, rangli chiroy va narsalar go'zalligiga ko'proq ahamiyat berishadi. Ijodkorlar voqeylikning rang-barang obrazini ifodalash yo'llarini izlaydi. Proporsiya, oraliq va tirik mavjudotning qomati masalalari badiiy diqqatni jalb etadi. Leonardo da Vinchi ilmsiz tajriba bilan mashg'ullik kapitansiz va kompassiz kemaga o'tirish bilan barobar, degan edi. Alberti me'morlardan yuksak iste'dod, bilim, katta tajriba, ko'ra bilish va tafakkur talab qilgan. Go'zallik, garmoniya, mutanosiblik voqey va xayoliy nafosatni his qilishga yordam beradi. Ko'z faqat narsalarnigina emas, rang-baranglikni ham ajratib tasvirlashga da'vo etadi. Leonardo da Vinchi "Rangtasvir traktati" asarida tabiat va inson go'zalligini ehtiyot qilish, daqiqalarda his qilishni, kechqurun ayol va erkak sozlarini kuzat, ulardagi o'zgarishni tezda farqlay olasan, deydi.

Alberti fikriga ko'ra, go'zallikdan zavqlanmay, hunuklikni rad etmagan odamni uchratish qiyin, go'zallik tuyg'usi, ranglarni his qilish inson uchun tug'ma qobiliyat. Hissiyot jismlardagi sifat, go'zallikni sezishga yordam beradi. Go'zallikni tushuntirishdan ko'ra his qilish oson. Go'zallik tabiatning o'zida tug'iladi, rassom uni ko'ra bilishi, rangni his qilishi kerak. Dunyoning o'zi go'zal, rassom uni kashf etishi va rangli obrazlarda aks ettirishi zarur.

Klassitsizm (XVII–XIX asrlar) davrida tasviriy san'at ranglarning turi va ahamiyati bo'yicha o'z intihosiga yetib qolgan bo'lsa-da, yangi estetik, falsafiy, san'atshunoslik qarashlar vujudga keldi. Bunda qadimgi Gretsiya va Rim badiiy-estetik qarashlariga ta'zim kuchli edi. Aristotel, Goratsiya qarashlariga asoslanib, ulug'vorlik, ideal, qahramonlik san'at markaziga ko'chadi. Siyosiy, axloqiy, estetik hodisalar rang, syujet orqali o'z ifodasini topadi. Klassitsizmga ko'ra asarlar mantiqan, hissiyotli garmoniya bilan bitilgan, obrazlar tipiklashtirilib antik san'atga muqoyil bo'lmog'i kerak. San'at ko'proq aqlga emas, tuyg'ularga ahamiyat bersa, uning rangi o'zgarib, rang-baranglik vujudga keladi.

XIX, XX, XXI asrlarda tasviriy san'atning tarixiy takomili bilan bog'liq bo'lgan simvolizm, romantizm, realizm, tanqidiy realizm, ispressionizm, ekspressionizm, abstraksionizm, modernizm, sotsialistik realizm singari uslub va yo'nalishlar bilan barobar, ranglar mohiyati estetikasi ham ma'lum darajada kengaydi va chuqurlashdi. Unga Sharq san'atiga xos bo'lgan xususiyatlar ham ta'sir eta boshladi. Lekin rassom uchun rang tabiatining estetikasi asosiy tasviriy vosita bo'lib qolaveradi. XXI asrda ham rang tizimining estetik qirralari qanday bo'lsa shunday saqlanib, yanada chuqurlashib, oddiylashib o'z badiiy-estetik mohiyatini yo'qotmadi.

Shu munosabat bilan hozirgi paytda rangtasvir fani mohiyatining ayrim ko'rinishlarini talabalarga tushuntirib borish amaliyot uchun nihoyatda foydalidir.

Ranglarning har birini o'z ma'nosi, ramzi va falsafasi bo'lib, ular inson ruhiyatiga va ongiga o'zgacha ta'sir ko'rsatadi. Ranglar insoniyat tafakkuri, orzusi, g'ururi, e'tiqodi, odatlari ijodi va san'ati bilan bog'liq. Shunday ekan ranglar ma'nosi ramzi va falsafasini har tomonlama chuqur va keng o'rganish zarur. Bundan kelib chiqib, halqimiz hayotida turli ranglar bilan bog'liq bo'lgan fikr, g'oya, e'tiqod, odat marosim va ijod turlari ko'p bo'lgani uchun ularning

falsafiy ma'nosiga (faqat yetti asosiy rang misolida) to'xtalishga harakat qilamiz.

Musavvir fikri va asarning asosiy g'oyasini tushunish oson ish emas, albatta, rangtasvir tilini muttasil o'rganish, taffakurni estetik did va tuyg'u idrokni doimo rivojlantirib borish zarur.

Musavvir rangtasvir vositalari ko'magida betakror ijod asarlar yaratib, bizni hayratga soladi, dilimizga quvonch bag'ishlaydi, turli kechinmalar orqali ruhimizni oziqlantiradi va o'z mahorati bilan sirli fikrlariga oshno qiladi.

Rang tabiatda mavjud barcha narsalar shakllarini, atrof-muhit go'zalligini, turli kayfiyat va his tuyg'ularini ifodalay oladi. Rangni turlicha idrok qilish mumkin, uning vositasida, fikr yuritish, loyihalash, konstruksiyalash qurish imkoniyatlari mavjud «Rang» va «Bo'yoq» shunchalarini farqlash uchun rangshunoslik asoslarini o'rganmoq zarur. Rangtasvir uchun kerak bo'lgan rangni palitrada bo'yoqlarni bir – biriga qorishtirish yo'li bilan tayyorlab olinadi. So'ngra tekislik yuzasida ranglar majmuini uyg'unlashtirgan holda koloritni keltirib chiqaradi. Yagona «Rang» so'zi rangtasvir jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi va san'atning bu sohasida asosiy vazifasini bajaradi.

Tasavvur qiling, atrof muhitda barcha ranglar yo'qolib qoladiyu, biz uni oq kulrang ustidan ko'rayotgan bo'laylik qanchalik g'amgin, zerikarli biz ko'nikmagan manzara kelib chiqadi. Shundagina hayotda rangni qanchalik ahamiyatga ega ekanligini payqab qolamiz.

Har bir narsa o'z rangiga ega. Ba'zi narsalarni uning rangi orqali taniymiz. Kattaligi bir xil bo'lgan aylana shaklidagi uchta narsani ko'z oldimizga keltiring. Biz ularni o'ziga xos ranglarga bo'lib olovrang apelsin, qizil pomidor, och yashil olmaga «aylantira» olamiz.

Rang va meva-chevalarni pishganligi yoki yam - yashil daraxtlarni Sarg'ayib qizarib borayotganligini va kuzning kirib kelayotganidan darak beradi. Hatto havo qatlami, uzoqdagi o'rmon yoki tog'larning rang-barang bo'yoqlarga bo'yab, bo'shliqdagi mo'ljalni topish imkonini beradi. Kunning turli vaqtlaridan charaqlagan oftob rangidan yeru ko'k, suvlar rangi o'zgarib ketadi. Kunning g'ira shira paytida yashil rang tovlanib ko'rinadi, qorong'ulik tushganda esa qizil, pushti ranglar to'qlashadi, ko'k, yashil ranglar och tusga kiradi. Olamning go'zalligi, buyumlar shakli va jismini, bo'shliq va yorug'likni rang

fazilatlarini orqali ko'ramiz. Rang biz kuzatib, his qilgan buyumni asosiy belgilardan biridir.

Hayotbaxsh tabiatning rang-barang ta'sirlari o'ziga xos ravishda bizni shod etadi. Yil fasllarini har biriga xos bo'lgan o'z ranglari bor. Bahorning nozik, yozning shirali, kuzning charaqlagan va qishning jarangsiz ranglarida ko'rishimiz mumkin. Bahor faslida uyg'onadigan tabiat unchalik charaqlamagan nozik libos kiyadi. Shu bois bahor palitrasi quyidagi yumshoq tuslardan tarkib topadi: och pushti, och jiggarang, och yashil va boshqalar. Ranglar kontrasini keltirib chiqarish uchun yosh nihol maysa rangi, pushti qizil rang va och xira jiggaranglardan ham foydalaniladi.

Yoz faslining bo'yoqlari yorqin, sho'x, rangdorligi bilan ajralib turadi. Musavvir palitrasi o'trang yashil, qizg'ish, och pushti, ko'k, to'q sariq va olov ranglar to'ldiradi. Har bir rangdan turli tuman murakkab aks ranglar tizimi tanlab olinadi.

Kuzda esa musavvir palitrasi rang-barang bo'yoqlarga yanada to'lib toshadi. Asar kompozitsiyasiga iliq ranglar go'yo shug'ullana-yotgandek kontraslar ta'sirida ko'k va olovrang, sariq va binafsha ranglar, qizil, sariq, qizg'ish jigarrang va shu kabi ranglar charaqlab, diqqatni o'ziga jalb etadi. Asosiy ranglar gammasini yashil ranglar bilan to'ldirish mumkin.

Qish fasli palitrasida och havorang, binafsha rang, muzning ko'kish rangida shullanishi singari turli ranglar oq-qora keskin ranglar mos keladi. Bu kabi kompozitsiyalardan odatda, tiniq va ravshan ranglardan foydalaniladi. Qishning romantizmi hosil kulrang tuslar yoritib beradi.

Yaponiyada archalarning to'q yashil ninabarglari, jigarrang tog'lari sakuraning pushti ranglar, g'arb ranglariga ko'ra bo'g'iqroqdek ko'rinadi. Biroq ranglarning go'zal birikmalari g'arb namunalari bo'yicha hamohang bo'lmasdan, ular Yaponiyaga xos rang, tuslarga boydir.

Rang insonni nafaqat shodlantiradi, balki uni g'azablantiradi, tashvishga solishi, g'amgin qilib qo'yishga ham qodir. U ruhiyatimizga katta ta'sir ko'rsatadi. Ba'zi ranglar hotirjamlik bersa, boshqalari aksincha tashvishga soladi. Yashil, havorang ko'k ranglar tasalli beradi, pushti, qizil, sariq, olovranglar esa asabni qo'zg'atuvchi ranglar turkumiga kiradi.

Ranglar kishi organizmiga shartli ravishda va to'g'ridan to'g'ri ta'sir etishi bilan birga ularning birikmalari ham tajribalarga to'la zikir etilgan. Ranglarni daraklaydi.

Odamlar azaldan ranglarga katta ahamiyat berib kelganlar. O'rta asrlarda pushti rang kuch qudrat va qadr-qimmatni, zangori rang go'zallikni, buyuklik va mayinlikni, qora va qizil ranglar o'lim ma'nolarini bildirgan.

Bayram tantanalarda ranglar yanada ulkan ahamiyatga ega bo'ladi. Masalan, qizil rang tantanavorlik va buyuklikni, qora rang g'am-g'ussani, oq rang ozodlik va benuqsonlikni, yashil rang umidni bildiradi. Shunisi qiziqki, yagona bir rangni turli halqlar, ramzlarga yoyganlar. Masalan, Xitoy va Osiyo, Afrika mamlakatlarida oq rang musibat ramzi deb qaraladi.

Birinchilar qatorida I. Gyote shoir sifatida ishonarli qilib ranglar ta'siri ustida tadqiqot o'tkazdi va yashil rangda saxiylik, tinchlantiruvchi ko'z va ruhni dam oldiruvchi mavjudligi, ko'k rangda sovuq ayozni eslatuvchi, qizil rangda daxshatga soluvchi xususiyat bor ekanligini o'z kechinmalarida seza oladi.

I. Gyote bir manzaraning o'zining yashil, sariq, qizil va shu kabi rangli shishalar ko'zdan kechirib, odamning ruhiy holati o'zgarishlarini kuzatishni xush ko'radi. Tasvirchilik faoliyatining ta'kidlashicha, odatda qizil rang va uning turli birikmalari – qo'zg'atuvchi, qizdiruvchi, jonlantiruvchi, faollashtiruvchi quvvat-baxsh, sariq rang iliq, tetiklantiruvchi, quvontiruvchi, jozibador, olovrang quvnoqlik, hurramlik, alangalik va hayrli sezgilarni keltirib chiqaradi, deb hisoblanadi. Yashil rang va uning boy birikmalari osoyishtalik, bahuzrlilik va tinch kayfiyat baxsh etadi. Ko'k rangni olaylik u jiddiylik, musibat, g'am-g'ussa, ko'ngilchanlik va osudalikni anglatadi. Binafsha rang qizil va ko'k ranglar keltiradigan hissiyotlar birikmalari bilan ta'sir etib Ayni bir paytda o'ziga jalb qilib, quvontiradi va aksincha, g'am – g'ussaga solib, o'zidan uzoqlashtiradi.

Rangni har kim o'ziga xos ravishda his qiladi. Bolalarga xos hissiyotlar shundan iboratki, ularda ziyraklik, kuch-quvvat, ruhiy kechinmalar, did, xulq hali yetarlicha shakllanmagan. Bola atrof olamni insoniy fazilatlarini, shuningdek, rang madaniyatini o'rganar ekan, u ranglarning ma'lum qonuniyatlarini bilib olmog'i, olamning rang-barangligini ongli ravishda kuzatib, tartib foydalanmog'i kerak. Ma'lumki bolada rang tushunchasi (yashil ko'kat. Zangori daryo, sariq

quyosh qizil gul va xakozo) qanchalik tor bo'lsa u ulg'aygunga qadar «Bolalarcha idrok» qamrovida qolaveoadi. Aksincha, rang birikmalarining xilma-xillik doirasi kengayib borgan sari. Idrokning tahlil qilish xususiyati ziyraklashadi va tanlov imkoniyatlari ham oshib boradi.

Rang sezish tuyg'usini rivojlantirishda rangtasvir mashg'ulotlari yordam beradi. Avvalo bo'yoqlarni qo'lga olib, uning rangini atrofdagi narsa va buyularga, borliq tabiatga solishtirib ko'rish, oq bo'yoq va suv yordamida ranglar chiqarish, bo'yoqlarni bir-biriga aralashtirib, Yangi rang hosil qilish – ularning bari ko'pdan ko'p ko'ngilxushlik bahshida etadi.

Haqiqiy joylashgan o'rniga nisbatan yaqinroqda bo'rtib ko'rinadigan ranglar - iliq ranglar turkumiga, haqiqiy joylashgan. O'rnidan nariroqda ko'rinayotganligi – sovuq ranglar turkumiga kiradi.

Musavvirlar bu xususiyatlardan unumli foydalanib, ranglar ko'magida yaqinlik va uzoqlik va tasavvurni aks ettiradi.

Biroq turli ranglar sababli ba'zi shakllar yaqinroq, boshqa birlari uzoqroq joylashgandek tuyuladi. Sariq rangli to'g'ri burchak eng yaqin, och ranglisi esa sal nariroq, to'q baxmal rang undan nariroqda joylashgandek bo'lib ko'rinadi.

Ranglarni optik birlashtirishning murakkab moslamalari ham mavjud bo'lib, ma'lum bir masofada unchalik katta bo'lmagan va bir-biriga tegib turgan uchta rang bo'lagi kuzatilganda ranglarning fazoviy birikmalarini ko'rish mumkin. Mazkur mayda bo'lakchalar bir butun bo'lakka birlashib, ular birikuvidan kelib chiqadigan ranglar majmuasi tarkib topadi.

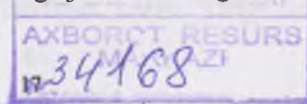
Masofadan ranglarning birlashuvlari insonning ko'z tuzilishida rang ajrata olish xususiyati bilan bog'liq bo'lib, optik birikuv qonuniyatlarini asosida sodir bo'ladi. Musavvir har asarini yaratish jarayonida, ranglarni fazoviy birikuvlari nazarda tutmog'i va bu asar albatta, ma'lum bir masofada tomosha qilib, kuzatilishini hisobga olmog'i zarur.

1.2. Rangtasvir fani o'qitilishining asosiy qonun-qoidalari

Rangtasvirni o'qitishning butun tizimi talabning badiiy timsoliy tafakkurini rivojlantirishga, uning mustaqil ijodkor bo'lib etishishiga ko'maklashuvi zarur. Rangtasvir fani rangshunoslik qonunlariga asoslanib borliqni realistik ifodalaydi, aks ettiradi. Rangtasvir mahorati -

bu tekislikda borliqni to'laqonli tabiiy, chiroyli ranglarda aks ettirishdir. Buning uchun rassom havoiy perspektiva, masshtabni, hajmi chizmasvir orqali aks ettirishni puxta egallashi kerak. Tus, rang va chizmasvirni bir-biriga bog'lab, rangtasvir asarida mohirona foydalanishi zarur. Chizmasvirsiz faqat bo'yoqlar orqali buyumning shaklini, hajmini, borliqdagi o'rni aks ettirish muhimdir. Agar manzara ishlashda perspektiva qonunlariga amal qilib chizmasviri ko'rsatib berilmasa, rangning ahamiyati o'rinsizdir. Realistik tasviriy san'atda chizmasvirga muhim rol beriladi va chizmasvirni egallash realistik tasvir jarayonida asosiy shartdir. Oldin chizmasvir ishlanib, keyin rang beriladi. Rangtasvirchi oldindan chizmasvir tayyorlamasligi mumkin. Ammo buyuk rassomning asarida aniq chiroyli chizmasviri rangtasvir bilan chambarchas bog'lanib, yaqqol tasvir hosil qilganini ko'ramiz. Dars jarayonida talaba oldindan chizmasvir orqali perspektiva, buyumlarni konstruktiv shaklini tusli chizmasvir va nisbatlar tushunchasiga ega bo'lishi maqsadga muvofiqdir. Ba'zi talabalar ishlarini tahlil qilganimizda chizmasvirni to'la egallamasdan rang (bo'yoq)da tasvirlashga urinishadi natijada tus (ton), kolorit, havoiy prespektiva kabi tushunchalar amalga oshmaganligini ko'ramiz. Tasviriy san'atda o'qitish-o'rganishning birinchi bosqichida chizmasvirdan puxta, jiddiy tayyorlashga katta e'tibor beriladi. Shundagina keyinchalik rangtasvir bilan shug'ullanish jarayoni yaxshi natijalarga olib keladi.

Tasviriy san'at har bir ijodkor shahs uchun juda keng faoliyatlar maydonidir. Rasm chizishni puxta egallash barcha san'at turlarida muhim o'rinni egallaydi. Shu sababli akademik surat ishlash bilimi, tasviriy faoliyatning barchasida qo'l keladi, muvaffaqiyatni ta'minlaydi. Qalamtasvir ishlashga va uni o'z ma'naviy hayotida foydalanishga odamlar qadimgi paytlardanoq intilib kelganlar. Shu sababdan ham rasm chizishning ma'lum qonun-qoidalari ishlab chiqilgan va yillar, asrlar mobaynida takomillashtirilib kelingan. Qalamtasvir barcha tasviriy san'at turlarining asosiy, negizi desak xato bo'lmaydi. O'quv - mashq vazifalarni puxta, ifodali qilib tasvirlay olish akademik rasm, qonu -qoidalarni atroflicha ham nazariy, ham amaliy jihatdan o'rganishni taqozo etadi. Ular ish faoliyatini sifatli tashkil etilishiga ham ko'p tomondan bog'liqdir. Bundan tashqari, chizishda ishlatiladigan asbob-anjomlar sifatli, talabga javob beradigan bo'lishi kerak.

Rangtasvirda ishlashning eng asosiy talabi, chizish obyektini har tomonlama oʻhshatib aks ettirishdan iborat faoliyatni taʼminlashdir. Buning uchun tasvirni qogʻoz yuzasida toʻgʻri joylashtirish, nisbatlarini toʻgʻri aniqlash, buyumlarning oʻzaro masofasini va perspektiva holatlarini aniq topish talab etiladi. Ishning maqsadga muvofiq chiqishida albatta bilim, tajriba va mahorat yetarli darajada boʻlishi kerak. Bilim olish-oʻrganish, mutolaa qilish orqali orttirilsa, tajriba va mahorat koʻp ishlash, tinmay mashq qilish, intilish evaziga orttirilishi maʼlum.

Taʼlim olishning yana bir muhim sharti har bir tasvir etiladigan narsa, hodisa, lavhani aslidan, yaʼni naturadan qarab aks ettirilishiga juda bogʻliq ekanligi sir emas. Chunki chizishda hayot haqiqatni koʻrsata olish sifati eng muhimdir desak aslo yanglishmaymiz. Tasvir chizishni oʻrganish oddiy natyurmortlarni, shuningdek, alohida-alohida turgan buyumlarni aks ettirish orqali amalga oshiriladi. Ish tasvirni qogʻozga toʻgʻri va chiroyli tarzda joylashtirishdan boshlanadi, soʻng har bir narsani oʻzaro joylashishi, ular orasidagi masofalar nisbatlar aniqlanadi. Bunda qalam yengil, qogʻozga ortiq darajada bosmasdan ishlatilishi kerak. Aks holda notoʻgʻri chiqqan joylar va yordamchi chiziqlarni oʻchirgʻich bilan ketkazish qiyin boʻladi. Shuning uchun oʻrtacha yumshoqlik darajasidagi «TM», «M», «2M» rulumli qalamlardan foydalanish ancha qulaydir.

Tasvirlarni ishlashda perspektiva qoidalariga amal qilinishi zarur. Maʼlumki, har bir narsa boshqa narsadan uzoqroqda turgan boʻlsa, u koʻzimizga kichrayib koʻrinadi, tarhlari ham hiraroq boʻladi, unga tushayotgan yorugʻlik, soyalar ham birinchi plandagi buyumnikidan farqlanib turadi. Bularning hammasi chiziqli va havo perspektivasi hodisasining tabiatda namoyon boʻlishidir. Ana shu jihatdan toʻgʻri aks ettirilsa tasvir haqqoniy chiqishi taʼminlanadi. Har bir narsa qogʻozda tasvirlanar ekan, albatta uning turishiga nisbatan ufq chizigʻi topib olinishi kerak. U chizuvchi kishining koʻzi balandligidan oʻquvchi tasavvur etiladigan gorizontal toʻgʻri chiziqni tashkil etadi. Natyurmort ishlashda uni toʻgʻri aniqlab olib, tasvirning haqqoniy chiqishini taʼminlaydi. Narsaning tasvirini gorizontal sathga va vertikal kartina sathiga nisbatan holati ham perspektiva koʻrinishiga muvofiq topiladi. Bunda qoʻyilma uzoqlashib borgan sari qisqarib koʻrinishi ufqning tutashish nuqtasiga asosan topib chiziladi.

Tasvir yaratishda fazoviy perspektivaga ham ahamiyat berilishi zarur. Chunki yaqinda joylashib turgan buyum uzoqroqdagisidan tusi, rangi, to'q-ochligi bilan ajralib turadi. Soya – yorug'liklarni tasviriga monand o'xshatib aks ettirish ular o'rnini to'g'ri mutanosib topishga ham bog'liqligini unutmasligimiz kerak.

Naturmortlarda manzara tasvirlariga nisbatan perspektiva qoidalarini qo'llash murakkabroq, chunki buyumlar, narsalar orasidagi farq, masofalar kamroq bo'lib, ular diqqat bilan kuzatilib aniqlanadi. Manzara, tabiatdagi perspektiva esa yaqqolroq seziladi. Masalan, tekis yo'nalgan temir yo'lni kuzatsak bu hodisa aniq ko'rinadi. Undagi relslar uzoqlashgan sari bir-biriga yaqinlashib, ufqqa borib birlashib, nuqta bo'lib ikki tomondagi sim yog'ochlar tobora kaltalashib borayotgandek tuyulishi fikrimizni tasdiqlaydi. Bu hodisani kuzatib perspektiva qonuniyatlarini anglab olish, tahlil qilish, tegishli bilimlarni olish mumkin.

Rasm chizish jarayonini bosqichma-bosqich tashkil etilishi tasvir yaratishning eng muhim pedagogik shartlaridan biridir. Buning uchun rasm chizganda uning hajmiga, ifodasiga ham, har bir narsaning o'zi mavjud bo'lib turgan atrof muhitiga ham obyektiv tarzda yondoshshilishi haqqoniy tasvirlanishi kerak.

San'atning gnoseologik ahamiyati undagi mavjud badiiy go'zallik bilan o'lchanadi. Rassom yo ahamiyatli narsalarga yoki zaruriyatga yon bosishi mumkin, natijada subyekt bilan obyekt o'rtasida muayyan aloqadorlik vujudga keladi. Ba'zan rassom o'z idealini tasvirlayotgan obyektida ko'radi. Shunda asar naturalistik holatdan chiqib rassom ruhiyati tanasiga aylanadi. Agar rassom obyekt mohiyatini qabul qilmasa va tushunishni istamasa yaratgan asarida kamchilik kuchayadi, ya'ni obyekt va subyekt birligi buzilgan bo'ladi. Rassom voqeylik ichiga kirib borgan sari uning qalbiga obyektiv go'zallik kiradi.

1.3. Rangtasvir fani uchun ashyolar

Rassom imkoniyatlari benihoya cheksiz. U gul yaproqlarining nozik titrog'i va cheksiz koinotni, kundalik turmush tashvishlar va jahonshumul ahamiyatga ega bo'lgan voqea-hodisalarni tasvirlay olish qobiliyatiga ega. Unda yuzlab kvadrat metr keladigan tasvirlarni tasvirlay olish imkoniyatlari mavjud. Ijodiy imkoniyatlarini amalga oshirish uchun rassom o'nlab ashyolardan foydalangan holda, yangi imkoniyatlarni

ochish uchun tirishadi. Qalam, akvarel, qog‘oz, guash, moybo‘yoq – bularning barchasi ijodkorning yo‘lida san‘at asariga aylanadi.

Rangtasvir fanining asosiy bilimlarini egallashda, kelajakda buyuk mutaxassis bo‘lib yetishish bilan bir qatorda, rangtasvir uslubini mukammal tushunib, foydalanadigan ashyolarning o‘ziga xos xususiyatlarini chuqur o‘rganish natijasida ularni amalda qo‘llay bilish mutaxassisni asosiy vazifalaridan biridir. Qadimda turli xil giyohlar va tabiiy moddalarni maydalab, kukun holiga keltirib ulardan bo‘yoq sifatida foydalanilgan. Hozirgi davrga kelib moybo‘yoq, akvarel, tempera, akril, guash bo‘yoqlari mavjud bo‘lib, ular asosan zamonaviy texnika yordamida tarkibiga qarab, har xil kimyoviy moddalar aralashmasi yordamida tayyorlanadi.

Akvarel bo‘yogining bir qancha turlari mavjud bo‘lib, ular haqda to‘xtalib o‘tamiz:

1. Qattiq va to‘rtburchak shakldagi akvarel bo‘yoqlar.

2. Fayans idishchalardagi yumshoq akvarel bo‘yoqlar.

3. Tempera va moybo‘yoq shaklidagi qo‘rg‘oshin idishlardagi akvarel bo‘yoqlar.

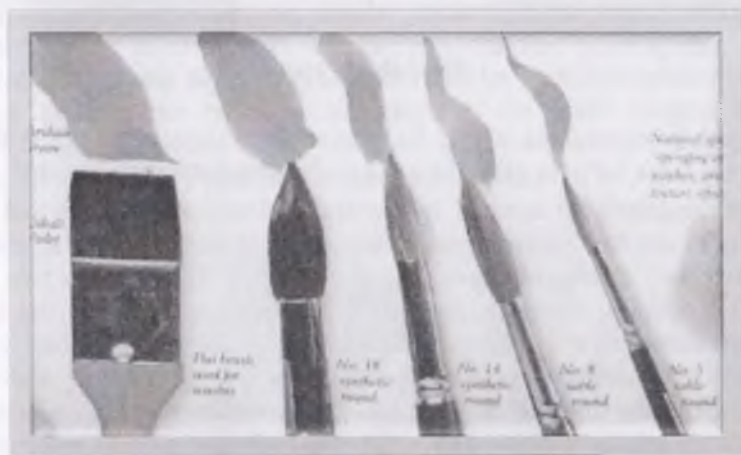
Akvarel bo‘yoqlarining asosiy qismini o‘simlik yelimi, gummi arabik, dekstrindragant, olcha yelimi, asal, glitserin va boshqa moddalar tashkil etadi. Yana bir turdagi akvarel bo‘yoqlari ham mavjud bo‘lib, ular asosan arxitektura chizmalarida ishlatiladi. Bunday akvarellar tarkibida duradgorlik yelimi va baliq yelimi tashkil etadi. Qadimda qattiq turdagi akvarel bo‘yoqlari tayyorlangan bo‘lib, yuqorida aytib o‘tganimizdek ular chizmachilik ishlarida turli xil arxitektura ko‘rinishlari va planlarini chizishda ishlatilgan.

Materiallar va chiziqlar turlari

Har bir qalamning chiziqlar bilan bo‘yash jarayonida ochdan to‘qqacha bo‘lgan turlari bo‘ladi. Tuslarining to‘q yoki ochlik darajasi qalamning yumshoq yoki qattiqligiga bog‘liq.

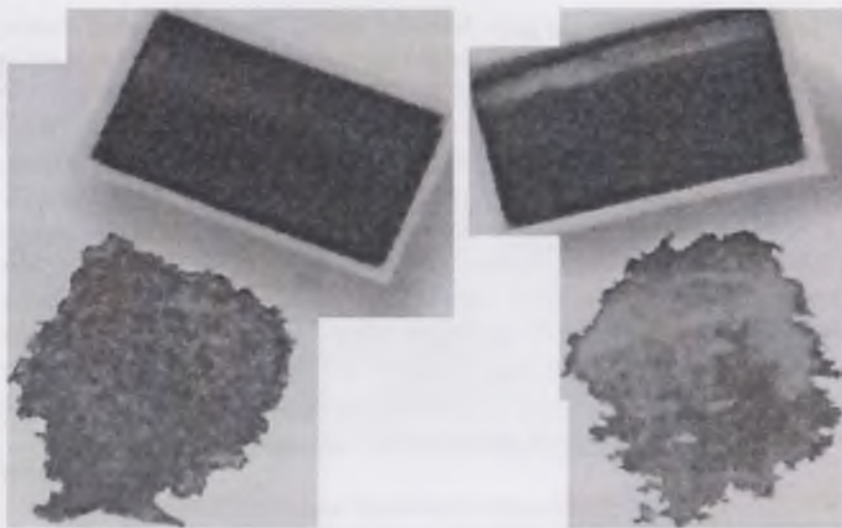
Arxitektorlar va rassomlar aniq yo‘nalish bo‘lgan chizmalarda foydalanadi. Izlanishlar va rivojlanishlar natijasida Enkubasyon chiziqli taraqqiyot yuzaga keldi¹.

¹ The complete book of drawing techniques a ofessional guide for the artist. Royal academy of arts. 2011. P. 36.

- 1 teks qo‘lash uchun mo‘yqalam**
- 2 № 18 sintetik dumoloq mo‘yqalam**
- 3 № 14 sintetik dumoloq mo‘yqalam**
- 2 № 8 suvsar mo‘ynasi dumoloq mo‘yqalam**
- 2 № 5 suvsar mo‘ynasi dumoloq mo‘yqalam²**

² The complete book of drawing techniques a ofessional guide for the artist. Royal academy of arts. 2011. P. 37.

Tyubik bo‘yoqlar

Tyubik bo‘yoqlarning moy bo‘yoqdan akvareni asosiy farqi tyubikdagi ranglarga ko‘proq glitserin qo‘shiladi va bu katta maydonlarda asar yaratishga qulay¹.

1.4. Yorug'-soya va issiq-sovuq ranglar haqida tushunchalar

Yorug'lik va soya qonunlarini, tusli chizmatasvirning vazifasini bilmagan yosh rassom – rangtasvir asarida shakl tasvirini rangda ko'rsata bilishni, fazoda joylanishini tasvirlashda katta qiyinchilikka duchor bo'lishi mumkin.

Ranglar uyg'unligi to'g'risida so'z yuritar ekanmiz, avvalo rangtasvirdagi issiq-sovuq, yorug'-soyalardagi ranglar tushunchasi haqida to'xtalib o'tishimiz lozim. Eng avvalo rang tasvirdagi yorug' va soyaning, issiq va sovuq ranglarni ko'ra bilishimiz hamda ularni his qilishimiz lozim. Bu qonuniyatning asosi shundaki, rang tasvirdagi yorug' joylar sovuq ranglar orqali tasvirlansa, undagi soyalar issiq ranglar bilan ishlanishi yoki issiq ranglar bilan tasvirlanayotgan yorug'liklardagi soyalar sovuq ranglar bilan tasvirlanishi lozim bo'ladi.

Yorug'-soya, issiq-sovuq ranglar yordamida biz nafaqat tasvirdagi buyumlarning hajmini yoki narsalarning shaklini tasvirlaymiz, balki rangtasvirdagi eng qiyin jarayonlardan biri bo'lgan buyumlarning bir-biriga tushayotgan refleksi tasvirlaymiz. Bu bilan rangtasvirning asosiy jarayonlaridan biri bo'lgan yorug'-soya va issiq-sovuq ranglarning umumiy tushunchasiga ega bo'lamiz.

Ko'zimiz ko'ra oladigan tabiatdagi hamma ranglarni shartli ravishda ikkiga: axromatik va xromatik ranglarga bo'lish mumkin. Oq-dan to'q qoragacha bo'lgan ranglar axromatik ranglarga (oq, kulrang, qoramtir, qora, to'q qora) qolganlari esa xromatik ranglarga (qizil, sariq, ko'k va hokazo) kiradi. Xromatik ranglar o'z navbatida, shartli ravishda yana ikkiga, issiq va sovuq ranglarga bo'linadi. Issiq ranglarga olov, quyosh, qizigan narsalarning rangini eslatuvchi qizil, sariq, zarg'aldoq ranglar kiradi. Muz, havo, suvlarning rangini eslatuvchi ko'k, moviy, binafsha ranglar sovuq ranglarga kiradi. Yashil va binafsha ranglar goh issiq, goh sovuq ranglarga kirishi mumkin. Chunki yashil rang sariq va ko'k ranglarning aralashmasidandir. Binafsha rang esa qizil va ko'k ranglarning aralashmasidan hosil bo'ladi. Ko'rinib turibdiki, bu ranglar issiq va sovuq ranglarning aralashmasidan hosil bo'lgan. Aralashtirishda issiq rang miqdori sovuq rang miqdoriga nisbatan ko'proq bo'lsa hosil bo'lgan rang issiq rang qatoriga, sovuq rang miqdori ko'proq bo'lsa, sovuq ranglar qatoriga o'tish mumkin. Xuddi shunday binafsha rangda qizil rang ko'proq bo'lsa issiq, ko'k rang ko'proq bo'lsa sovuq ranglar qatoriga kiradi. Demak o'quv mashg'ulotida rangtasvirni ishlashda qo'yilmadagi narsa va buyumlarning

yorug' soya nisbatlari shuningdek, rang nisbatlarini ham ochib aniq ko'rsatish muhim ahamiyatga ega.

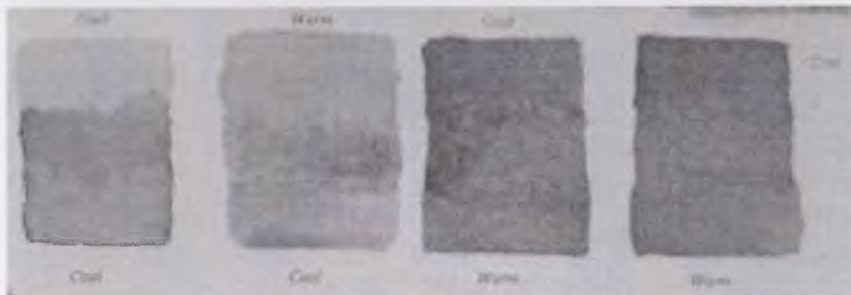
Issiq va Sovuq Ranglar

1. Sovuq rang

2. Iliq rang

3. Sovuq rang

4. Sovuq rang

1. Sovuq rang

2. Sovuq rang

3. Sovuq rang

4. Iliq rang

Ranglar qorishmasidan na'munalar

- 1) ko'k sariq; 2) sariq; 3) to'q sariq zarg'oldoq; 4) qizil; 5) shafof qizil;
- 6) och yashil; 7) ko'k; 8) och ko'k; 9) shafof ko'k; 10) jigarrang.

³ Rangtasvir asoslari.

Uch asosiy ranglar yordamida rang aralashmasi

Bu rasmlar juda oddiy tarzda amalga oshirilgan. Men rangdagi har qanday aralashtirmani birgalikda boshlashim mumkin. Men faqat bir xil bosqichda har bir rangni tushirib ketaman.

Birinchi qatlam - men birinchi bo'lib ho'l qilib ishlatishga tayyorlab, fon yaratishga kirishaman.

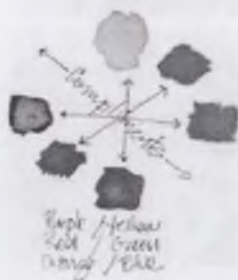
Ikkinchi qatlam – avvaliga ho'l bo'ladi, so'ng uni butunlay quritib ish jarayonida namroq ishlash kerak.

Keyin suv o'rta miqdorda foydalaniladi, manzarasi bo'yaladi, men qayerda ikki issiq rangdagi tomchi bo'lsa davom ettiraman.

Pastki tarafida sovuq ranglarda men faqat lojuvard rangda ishladim. Bu qizil bilan o'zaro aralashadi.

5. Nihoyat, qurigach qiziq taassurotlar uyg'onadi.

Qo'shimcha ranglar qanday va ularni qanday qo'llay olamiz.

THE SHADOW OF EACH COLOUR WAS CREATED BY ADDING A TOUCH OF ITS COMPLEMENT - opposite on the colour wheel.

Yellow + Purple (blue)
= shadow of yellow
Purple + yellow
= shadow of purple

Blue + Orange (red)
= shadow of blue
Orange + blue
= shadow of orange

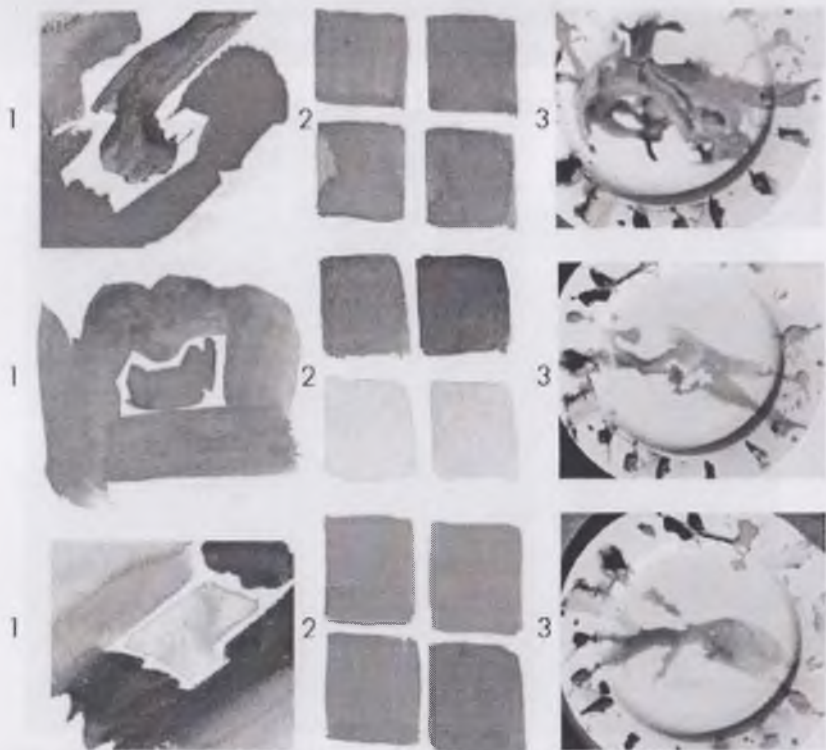

Red + Green (blue)
= shadow of red
Green + Red
= shadow of green

Bir-birini to'ldiruvchi ranglar rang aylanasida to'g'ridan to'g'ri bosqasiga qarshi o'yaladi. Bunga ikkita sabab: biz ranglar qarshi aralashmasi bog'lanmasidagi quyidagi ikkita asosiy qoidani eslashimiz kerak bo'ladi. Ranglar soylarini yasayotganda uning qismlari aniq ajraladi. Misol uchun; 98 foiz sariq rangga 2 foiz to'q qizil yoki binafsha rang qo'shilishidan sariq rangli soya yasaladi.

1. Qo'shilgan bir-birini to'ldiruvchi ranglar yonida asosiy ranglar yoki to'ldiruvchi ranglar aylanmasida ikkita rang biri boshqasiga qarshi turgan holda yasalganda juda obro'li rasm bo'la oladi.

Aralash soylar

2. O'ng tomondagi ranglar haqiqiy soya ranglardir.

Bu aralashmalar ranglar birikmasining aralashmasidan paydan paydo bo'lgan.

Qizil+yashil=qizil rangning soyasi.

Yashil +qizil= yashil rangning soyasi.

ESLANG. Faqat birikma ranglarning juda kichkina orasida soya yaratiladi.

Agar siz ranglar miqdorini teng aralashtirsangiz, siz jigarrangda, ranglar soyasining aylanasini aylanasini yaratasisiz.

3. Bu rasm tebranma ranglar namunasi bo'lib, ikkita tarkib birgalikda qo'llanib yaratilgan⁴.

Savollar

1. Rangtasvir fani nimani o'rgatadi?
2. Rangtasvir fani nima haqida so'z yuritadi?
3. Rangtasvir kursi vazifalaridan maqsad nima?
4. Rangtasvir nimaning asosi?
5. Rangtasvirda nur va soya nima uchun kerak?
6. Rangtasvirda yorug'lik nima?
7. Rangtasvir ashyolariga nimalar kiradi?
8. Qog'oz turlari va unga talablar qanday?
9. Ranglavha nima?
10. Etyud iborasining ta'rifi qanday?
11. Kontrast ranglar deganda nimani tushunasiz?
12. Kolorit nima?
13. Buyum tekkisligi deb nimaga aytiladi?

⁴ The Art of Watering Colour. Dianne Kelly. 102 p.

II BOB. RANGTASVIR FANIDAN AMALIY MASHG'ULOTLAR

2.1. Me'morchilik shakllari ishtirokida tuzilgan natyurmort (grizayl usulda)

Ranglarning tabiiyligini tasvirda to'g'ri bajarish ancha qiyin ish hisoblanadi. Bunda jiddiy mehnat, nozik did va zo'r mushoxda orqali erishish mumkin. Ayniqsa, natyurmortdagi narsalarning och-to'qlik darajalarini farqlashga, undagi tus birligini o'rganish uchun natyurmortni bitta rangda tasvirlash katta ahamiyatga ega. Bu usulda rasm ishlash keyinchalik qiyin natyurmortlarning rangli tasvirini bajarishga o'tishni ancha osonlashtiradi. Bir rangda yozish usuli (grizal) deb ataladi.

Grizal usulida rasm ishlash turli ranglar vositasida ish usuliga o'tish uchun tayyorgarlik bosqichi bo'lib, unda mo'yqalamni ishlatish yo'llari va akvarel bo'yoqlarining xususiyatlarini o'rganish uchun imkoniyat yaratadi. Bu texnika bilan bir nechta natyurmortlarni tasvirlab o'rgangandan so'ng barcha rang hillari bilan natyurmort ishlash ancha oson bo'ladi. Masalan, yashil va binafsha ranglar goh issiq goh sovuq ranglarga kirishi mumkin. Chun ki yashil rang sariq va ko'k ranglar aralashmasidandir. Binafsha rang esa qizil va ko'k ranglar aralashmasidan hosil bo'lgan. Aralastirishda issiq rang miqdori sovuq rang miqdoriga nisbatan ko'proq bo'lsa, hosil bo'gan rang issiq rang qatoriga o'tish mumkin. Xuddi shunday binafsha rangda qizil rang ko'proq bo'lsa issiq, ko'k rang ko'proq bo'lsa sovuq ranglar qatoriga kiradi. Demak, o'quv mashg'ulotida rangtasvirni ishlashda qo'yilmadagi narsa va buyumlarning yorug'-soya nisbatlari, shuningdek, rang nisbatlarini ham ochib aniq ko'rsatish muhim ahamiyatga ega.

2.1.1. Rangda ishlashda tarshon qog'oziga to'g'ri joylashtirish, nisbatlarni to'g'ri aniqlash

Qo'yilmani avvalo tarshon qog'ozga to'g'ri joylashtirish va nisbatlarni to'g'ri aniqlash talab qilinadi. Bunda grizal uslubda ishlashda qo'yilmani to'q joylarini hiyol och tus berib, aniqlanadi. Qo'yilma fonidagi matoni me'morchilikka oid bulgan shaklini tus orqali ajratib, tekislik aniqlanadi. Ishlash jarayonida talaba turli xil tusda natyurmort ishlashdan oldin tuslashni ya'ni yorug' soyalarni bir-biridan farqlashni o'rganadi. Grizal tehnikasida soya, yarimsoya, reflekslarni birdaniga kerakli tusda mos bo'yoqlar bilan qoplash bo'yoq surtmalarini shakl yo'nalishi bo'yicha harakatlantirish kerak. Masalan, silindsimot shaklga ega bo'lgan turli tasodifiy yo'nalishgda surtmalar berilsa, ushbu shaklni aylanganini ko'rsatish mushkuldir. Naturadan tasvirlanayotgan narsalarni munosabatlarini nafaqat tus kuchi bo'yicha balki uning aniqligini ham, narsalar sirtlarining kontrastli chegaralarini ham kuzatishimiz kerak. Har bir narsaning ko'rinib turgan tashqi ko'rinishi o'zining ko'lamida turlicha bo'lib, qandaydir narsaning yoritilgan chap tooni yorug'lik kuchi bo'yicha fonga nisbatan yaqinroq bo'lishi mumkin. Shu narsaning o'ng tomonidagi chegarasi tus jihatda deyarli fon bilan Issiq va sovuq ranglar orqali boshlashda natyurmortning eng yorug' joyi bilan soya joylarini farqlash.

Natyurmortni ishlashda asosiy bitta rangdan foydalanish lozim va ranglar uyg'unligiga e'tiborimizni qaratib, yorug' va soyalarni aniqlash va buyumlarni joylashgan o'rnini aniqlab jigarrangdan ishlash jarayonini boshlaymiz yorqin ranglarga e'tibor bergan holda yondashamiz.

Me'morchilik va chiroyli idishlardan tashkil topgan natyurmortdagi naqshinkor bo'laklarga e'tibor berish lozim. Turli xil davrdagi idishlarning ko'rinishini tasvirlash. Naqshinkor gullar bilan idishlarning bir-biriga nisbatan bo'lgan mutanosibligini farqlash. Qo'yilmani avvalo tarshon qog'ozga to'g'ri joylashtirish va nisbatlarni to'g'ri aniqlash talab qilinadi. Bunda grizal uslubda ishlashda qo'yilmani to'q joylarini hiyol och tus berib, aniqlanadi. Qo'yilma fonidagi matoni me'morchilikka oid bo'lgan shaklini tus orqali ajratib, tekislik aniqlanadi. Ishlash jarayonida talaba turli xil tusda natyurmort ishlashdan oldin tuslashni ya'ni yorug' soyalarni bir-biridan farqlashni o'rganadi. Grizayl texnikasida soya, yarimsoya, reflekslarni birdaniga kerakli tusda mos bo'yoqlar bilan qoplash bo'yoq surtmalarini shakl yo'nalishi bo'yicha harakatlantirish kerak. Masalan, silindrsimot shaklga ega bo'lgan turli tasodifiy yo'nalishgda surtmalar berilsa,

ushbu shaklni aylanganini ko'rsatish mushkuldir. Naturadan tasvirlanayotgan narsalarni munosabatlarini nafaqat tus kuchi bo'yicha balki uning aniqligini ham, narsalar sirtlarining kontrastli chegaralarini ham kuzatishimiz kerak. Har bir narsaning ko'rinib turgan tashqi ko'rinishi o'zining ko'lamida turlicha bo'lib, qandaydir narsaning yoritilgan chap tooni yorug'lik kuchi bo'yicha fonga nisbatan yaqinroq bo'lishi mumkin. Shu narsaning o'ng tomonidagi chegarasi tus jihatda deyarli fon bilan Qo'yilmani avvalo tarshon qog'ozga to'g'ri joylashtirish va nisbatlarni to'g'ri aniqlash talab qilinadi. Bunda grizayl uslubda ishlashda qo'yilmani to'q joylarini hiyol och tus berib, aniqlanadi. Qo'yilma fonidagi matoni me'morchilikka oid bulgan shaklini tus orqali ajratib, tekislik aniqlanadi. Ishlash jarayonida talaba turli xil tusda natyurmort ishlashdan oldin tuslashni ya'ni yorug' soyalarni bir-biridan farqlashni o'rganadi. Grizayl tehnikasida soya, yarimsoya, reflekslarni birdaniga kerakli tusda mos bo'yoqlar bilan qoplash bo'yoq surtmalarini shakl yo'nalishi bo'yicha harakatlantirish kerak. Masalan, silindrsimot shaklga ega bo'lgan turli tasodifiy yo'nalishgda surtmalar berilsa, ushbu shaklni aylanganini ko'rsatish mushkuldir. Naturadan tasvirlanayotgan narsalarni munosabatlarini nafaqat tus kuchi bo'yicha balki uning aniqligini ham, narsalar sirtlarining kontrastli chegaralarini ham kuzatishimiz kerak. Har bir narsaning ko'rinib turgan tashqi ko'rinishi o'zining ko'lamida turlicha bo'lib, qandaydir narsaning yoritilgan chap tomoni yorug'lik kuchi bo'yicha fonga nisbatan yaqinroq bo'lishi mumkin.

2.1.2. Grizayl uslubda ishlashda qo'yilmaning to'q joylarini och tus berib aniqlash

Qo'yilmadagi shaklni mutanosibligini farqlash uyg'unligiga e'tibor bergan holda ko'rgazmali qurolardan foydalanib ishni boshlaymiz. Natyurmortni bosqichma bosqich raglarini ajratamiz va detallashtiramiz.

Me'morchilik va chiroyli idishlardan tashkil topgan narsalarga naqshinkor bo'laklarga va ranglar uyg'unligiga e'tiborni qaratamiz qo'yilmani to'q joylarini och tus beramiz va buyumlarni hajmini aniqlaymiz.

Yorug'lik qoidalari ham huddi anatomiya va davomiylik qonunlari kabi aniq qonunlardir. Shu qonunlarga asoslanib rassom komil ishonch bilan jismlarning tavsif va hajmini erkin tarzda tasvirlaydi.

2.1.3. Qo'yilmaning oldingi qismini aniq ishlab, uning fazoviy ko'rinishini ishlab refleksini aniqlash

Nur va soyaga e'tibor bergan holda asosiy buylarga e'tiborimizni qaratamiz va reflekslar aniqlanadi, xona yorug'lkini e'tiborga olgan holda rasm chizishni davom ettiramiz,

Ushbu uslubiy fonda qo'yilgan geometrik shakllarni soya ham yorug' qismlariga yengil ishlov berish orqali kuzatib turiladi. Bu vazifada me'morchilik shakllari ishtirokida tuzilgan natyurmortda talabani gipsdan yasalgan murakkab formalarni asta-sekin o'rganib uning fazoviyligini aniqlashdir.

2.1.4. Bir xil rangda och va to'q qismlarga urg'u berib ajratib, ishni yakunlash

Grizayl rangini bir-biriga nisbatan mutanosibligini farqlash va soya va yorug'liklarni aniqlab issiq-sovuq ranglarni qilinayotgan ishda ifodalash va aniqlash natyurmortni mayda detallarga bo'lib bir-biriga nisbatan katta kichikligi va blik, yarim soyani, mato buklamlarini aniqlab yakuniy holatini o'rganib chiqamiz, bir xil rangda och va to'q qismlarga urg'u berib ajratib, ishni yakunlaymiz.

Amaliy mashg'ulotlar uchun mavzular

1. Me'morchilikka oid bo'gan shakl namunalaridan qoramalar ishlash.

2. Grizayl uslubda bir nechta etyudlar ishlash.

3. Mevalardan tashkil topgan edyudlar ishlash.

4. Akvarel yordamida qisqa muddatli etyudlar ishlash.

Savollar

1. Birinchi plan qanday amalga oshiriladi?

2. Natyurmort qanday koloritlarda bo'lishi mumkin?

3. O'q chizig'i nima?

4. Grizal deganda nimani tushunasiz?

5. Asosiy ranglar qaysilar?

6. Akvarel bilan guashning farqi nima?

2.2. Tekislikka joylashtirish, proporsiyalarini aniqlash, katta bo'laklarga ajratib ishlash

Planshetga konstruktiv joylashtirish va akademik tahlil etish, qisqa muddatli qoramalar chizib ularning ichilan "oltin kesishma" yani markazga joylashganini talab olamiz va planshetga joylashtiramiz, san'at ko'p jihatdan qog'oz chegaralari ichida rasmni tasvirlashga chiroyli joylashtira olishi bilan ijodkor yaxshi qobiliyat egasi bo'lishi bilan bog'liq.

Ijodkorlarda tabiatan muayyan qoidalari bor, buni kuzatish mumkin. Bir to'rtburchak kvadrat va kichik, vertikal to'rtburchaklar yunon-

lar tomonidan e'tirof etildi, ixtiro "oltin kesishma" to'rtburchakning kompazitsion markazi bo'lish qo'yilmani mutanosibligini ochib beradi. Qariyb chegaradosh qisimidan kvadrat uchdan ikki qismi uzunasiga, to'rtburchak rasm markazi bo'ladi.

2.2.1. Kuz in'omlaridan tuzilgan natyurmort

Kuz in'omlari mavzusida natyurmort ishlash uchun avvalambor natyurmort qo'yilmasiga e'tibor berish kerak bo'ladi. To'g'ri tuzilgan natyurmort qo'yilmasi bo'lg'usi ishning talab darajasida bajarilishiga zamin bo'ladi.

Natyurmortni bino ya'ni xona ichida, ochiq havoda, soyada va oftobda tabiiy sun'iy yorug'likda tasvirlash mumkin. Bu o'z navbatida ijodiy vazifalar samarali amaliga oshirishga yordam beradi. Mevalar, sabzavotlar va turli xil chiroyli idish yoki savatlardan foydalanib, ranglarga boy qilib qo'yiladi. Fonida turli xil rangdagi matolar, so'zana palaklar bo'lishi mumkin. Maqsad: natyurmortdagi qo'yilgan meva va sabzavotlarni real holatda tasvirlash va matoning chiroyli taxlamlariga e'tibor berib chizish talab qilinadi. Issiq sovuq ranglarni bir-biriga bog'lash va ranglarning bir-biriga bo'lgan ta'sirga e'tibor berish.

2.2.2. Rangda ishlashda tarshon qog'oziga to'g'ri joylashtirish, nisbatlarni to'g'ri aniqlash

Issiq va sovuq ranglar orqali boshlashda natyurmortning eng yorug' joyi bilan soya joylarini farq olinadi. Natyurmortni ishlashda

asosiy bitta rangdan foydalanish lozim va ranglar uyg'unligiga e'tiborimizni qaratib yorug' va soyalarni aniqlash va buyumlarni joylashgan o'rnini aniqlab jigarrangdan ishlash jarayonini boshlaymiz yorqin ranglarga e'tibor bergan holda yondashamiz. Me'morchilik va chiroyli idishlardan tashkil topgan natyurmortdagi naqshinkor bo'laklarga e'tibor berish lozim. Turli xil davrdagi idishlarning ko'rinishini tasvirlash. Naqshinkor gullar bilan idishlarning bir-biriga nisbatan bo'lgan mutanosibligini farqlash.

Bo'yoqlar sxemasi

Boshlang'ich jarayonda ranglar kombinatsiyasi va miqdori turli issiq va sovuq ranglarini, ya'ni olov rang, yashil va sariq bilan binafsha, ko'k bilan sariq, qadimiy sariq ranglarni o'z ichiga oladi.

2.2.3. Kichik bo'laklarini aniqlab, yorug'-soya qismlarini to'g'ri ishlash

Qo'yilmadagi shaklni mutonosibligini farqlash uyg'unligiga e'tibor bergan holda ko'rgazmali qurolardan foydalanib ishni boshlaymiz. Natyurmorni bosqichma bosqich raglarini ajratamiz va detallashtiramiz. Me'morchilik va chiroyli idishlardan tashkil topgan narsalarga naqshinkor bolaklarga e'tiborni qaratamiz va ranglar uyg'unligiga e'tiborni qaratamiz qo'yilmani to'q joylarini och tus beramiz va buyumlar hajmini aniqlaymiz.

2.2.4. Mevalarning yorqin ranglarini fonga nisbatan aniqlash, kichik bo'laklarga ajratib ishlash

Nur va soyaga e'tibor bergan holda asosiy buylarga e'tiborimizni qaratamiz va refleklar aniqlanadi, xona yorug'likni e'tiborga olgan holda rasm chizishni davom ettiramiz.

Ushbu uslubiy fonda qo'yilgan geometrik shakllarni soya ham yorug' qismlariga yengil ishlov berish orqali kuzatib turiladi. Bu vazifada mevalardan tuzilgan natyurmortda qo'yilgan murakkab formalarni asta-sekin o'rganib uning fazoviyligini aniqlash.

2.2.5. Qo'yilmani oldingi qismini aniq ishlab, uni fazoviy ko'rinishini ishlab yakunlash

Ranglarning bir-biriga nisbatan mutanosibligini farqlash va soya va yorug'liklarni aniqlab issiq sovuq ranglarni qilinayotgan ishda ifodalash va aniqlash natyurmortni mayda detalarga bo'lib bir-biriga nisbatan katta kichikligi va bilik, yarim soyani, mato buklamlarini aniqlab yakuniy holatini o'rganib chiqamiz, bir xil rangda och va to'q qismlarga urg'u berib ajratib, ishni yakunlaymiz.

Amaliy mashg'ulotlar uchun mavzular

1. Mavzuga oid turli xil idishlardan tashkil topgan etyudlar ishlash.
2. Meva va sabzavotlardan tashkil topgan qisqa muddatli etyudlar ishlash.
3. Har xil mato taxlamalaridan qoramalar ishlash.
4. Ochiq havoda quyilgan qisqa muddatli natyurmort ishlash.

Savollar

1. Suvbo'yoq texnikasida tasvir ishlashda qanday ashyolar, ish qurollari zarur?
2. Drapirovkka bu -
3. Issiq ranglar qaysi qatorda?
4. Qog'oz tekisligiga shakllar qanday joylashtiriladi?
5. Yorug'-soya qanday belgilanadi?
6. Issiq ranglar qaysilar?
7. Sovuq ranglar qaysilari?

2.3. Gipsdan ishlangan o'simlik shakllarining bir qismi (rozetka) ishtrokida natyurmort

Qo'shimcha predmetlar (vaza, gullar, lagan, mevalar turli xil rangdagi matolar va h.k.). Bu vazifa talabning gipsdan yasalgan murakkab formalarni asta-sekin o'rganishiga yordam beradi.

Yuqorida talab qilinganidek planshet yuzasiga joylashtirishi kerak. Gipsdan ishlangan o‘simlik shakli pastanovkani muhim predmetlardan biri bo‘lgani sababli talabadan ushbu shaklga (rozetka) mohirona yondashib o‘simlikning shakl shamoyili, nozik plastik yechimini akvarelda bajarish talab qilinadi. Issiq sovuq ranglar va fonidagi mato rangini rozetka bilan bog‘liqligiga e‘tibor beriladi.

2.3.1. Tekislikka joylashtirish, proporsiyalarini aniqlash, katta bo‘laklarga ajratib ishlash

Planshetga konstruktiv joylashtirish va akademik tahlil etish, qisqa muddatli qoramalar chizib ularning ichidan “oltin kesishma” yani markazga joylashganini tanlab olamiz va planshetga joylashtiramiz. Ijod ko‘p jihatdan qog‘oz chegaralari ichida rasmni tasvirlashga, chiroyli joylashtira olishi bilan ijodkor yaxshi qobiliyat egasi bo‘lishi bilan bog‘liq. Ijodkorlarning tabiatan muayyan qoidalari bor, buni kuzatish mumkin. Bir to‘rtburchaklar kvadrat va kichik, vertikal to‘rtburchaklar yunonlar tomonidan e‘tirof etildi, ixtiro “oltin kesishma” to‘rtburchakning kampazitsion markazi bo‘lishi qo‘yilmani mutanosibligini ochib beradi.

Qariyb chegaradosh qismidan kvadrat uchdan ikki qismi uzunasiga, to‘rtburchak rasm markazi bo‘ladi.

2.3.2. Rangda ishlashda tarshon qog‘oziga to‘g‘ri joylashtirish, nisbatlarni to‘g‘ri aniqlash

Issiq va sovuq ranglar orqali boshlashda natyurmortning eng yorug‘ joyi bilan soya joylarini farqi olinadi. Natyurmortni ishlashda asosiy bitta rangdan foydalanish lozim va ranglar uyg‘unligiga e‘tiborimizni qaratib yorug‘ va soyalarni aniqlash va buyumlarni joylashgan o‘rnini aniqlab jigarrangda ishlash jarayonini boshlaymiz. Yorqin ranglarga e‘tibor bergan holda yondashamiz. Me‘morchilik va chiroyli idishlardan tashkil topgan natyurmortdagi naqshinkor bolaklarga e‘tibor berish lozim. Turli xil davrdagi idishlarning ko‘rinishini tasvirlash. Naqshinkor gullar bilan idishlarning bir-biriga nisbatan bo‘lgan mutanosibligini farqlash.

2.3.3. Kichik bo‘laklarini aniqlab, yorug‘-soya qismlarini to‘g‘ri ishlash

Qo‘yilmadagi shaklni mutonosibligini farqlash, uyg‘unligiga e‘tibor bergan holda ko‘rgazmali qurolardan foydalanib ishni boshlaymiz. Natyurmortni bosqichma-bosqich raglarini ajratamiz va detallashtiramiz.

Me'morchilik va chiroyli idishlardan tashkil topgan narsalarga naqshinkor bo'laklarga e'tiborni qaratamiz va ranglar uyg'unligiga e'tiborni qaratamiz. Qo'yilmani to'q joylariga och tus beramiz va buyumlarni hajmini aniqlaymiz.

2.3.4. Mevalarning yorqin ranglarini fonga nisbatan aniqlash, kichik bo'laklarga ajratib ishlash

Nur va soyaga e'tibor bergan holda asosiy buylarga e'tiborimizni qaratamiz va reflekslar aniqlanadi, xona yorug'ligini e'tiborga olgan holda rasm chizishni davom ettiramiz.

Ushbu uslubiy fonda qo'yilgan geometrik shakllarni soya ham yorug' qismlariga yengil ishlov berish orqali kuzatib turiladi. Bu vazifada me'morchilik shakllari ishtirokida tuzilgan natyurmortda talabani gipsdan yasalgan murakkab fo'rmalarini asta-sekin o'rganib, uning fazoviyligini aniqlaymiz.

2.3.5. Qo'yilmaning oldingi qismini aniq ishlab, uni fazoviy ko'rishini ishlab, yakunlash

Ranglarning bir-biriga nisbatan mutanosibligini farqlash va soya-yorug'liklarni aniqlab issiq sovuq ranglarni qilinayotgan ishda ifodalash va aniqlash natyurmortni mayda detalarga bo'lib bir-biriga nisbatan kata-kichikligi va bilik, yarim soyani, mato buklamlarini aniqlab yakuniy holatini o'rganib chiqamiz, bir xil rangda och va to'q qismlarga urg'u berib ajratib, ishni yakunlaymiz.

Amaliy mashg'ulotlar uchun mavzular

1. Qo'shimcha predmetlar (vaza, mevalar, turli xil rangdagi matolar) ishtirokida homaki nusxa ko'chirish.
2. Gipsdan ishlangan rozetka ishtirokida qisqa muddatli qoramalar ishlash.
3. Turli xil matolarning tahlamlarini detallashtirib ishlash.
4. Gips (rozetka) ishtirokida qisqa muddatli natyurmort ishlash.

Savollar

1. Suvbo‘yoq texnikasida tasvir ishlashda qanday ashyolar, ish qurollari zarur?
2. Drapirovka bu -.....
3. Issiq ranglar qaysi qatorda?
4. Qog‘oz tekkisligiga shakllar qanday joylashtiriladi?
5. Yorug‘-soya qanday belgilanadi?
6. Issiq ranglar qaysilar?
7. Sovuq ranglar qaysilari?

2.4. Xona interyerida tuzilgan natyurmort

Natyurmortni interyerda foydalaniladigan stol, stul, shkaf hamda turli xil chiroyli idishlar va har xil rangdagi jismlar tashkil etishi mumkin. Maqsad natyurmortda qo‘yilgan jismlarni grizayl holatda tasvirlash, umumiy rang uyg‘unligiga va matolarni taxlamlariga e‘tibor berib chizish talab qilinadi. Issiq sovuq ranglar va fonidagi mato rangi bilan bog‘lab ishlanadi.

2.4.1. Tekislikka joylashtirish, proporsiyalarini aniqlash, katta bo'laklarga ajratib ishlash

Planshetga konstruktiv joylashtirish va akademik tahlil etish, qisqa muddatli qoramalar chizib ularning ichidan "oltin kesishma" yani markazga joylashganini tanlab olamiz va planshetga joylashtiramiz,

Qariyb chegaradosh qismidan kvadrat uchdan ikki qismi uzunasiga, to'rtburchak rasm markazi bo'ladi.

Rangtasvirni boshlashdan avval chizmatasvirga ko'proq ahamiyat berish zarur. Chunki chizmasini aniq konstruktiv, perspektiva jihatidan to'g'ri ishlangan bo'lishi kerak.

Bu bosqich qo'yilgan natyurmortni qog'oz yuzasiga to'g'ri joylashtirishdan iborat bo'ladi. Undan keyin qo'yilmadagi buyumlarning hajmi jihatidan bir-biriga bo'lgan katta-kichiklikdagi munosbatlarni aniqlab olamiz so'ngra e'tiborimizni birinchi va ikkinchi planlarga joylashgan buyumlar, havo perspektivasi hamda matolar talablariga qaratishimiz lozim bo'ladi va konstruktiv joylashtiriladi.

2.4.2. Rangda ishlashda tarshon qog‘oziga to‘g‘ri joylashtirish, nisbatlarni to‘g‘ri aniqlash

Undan keyin qog‘oz yuziga chizilgan natyurmortning fonidagi och va to‘q tUSDagi ranglar bilan buyum rangimi och to‘qligiga qarab tuslab olamiz. Issiq va sovuq ranglar orqali boshlashda natyurmortning eng yorug‘ joyi bilan soya joylarini farq olinadi.

Natyurmortni ishlashda asosiy bitta rangdan foydalanish lozim va ranglar uyg‘unligiga e‘tiborimizni qaratib yorug‘ va soyalarni aniqlash va buyumlarni joylashgan o‘rnini aniqlab jigarrangdan ishlash jarayonini boshlaymiz yorqin ranglarga e‘tibor bergan holda yondashamiz. . Endi natyurmortni ishlash jarayonida birinchi bosqichni tugallab, ikkinchi bosqichga o‘tamiz. Ikkinchi bosqichdagi ranglarni birinchi bosqichdagiga to‘q, tiniq va yorqin ranglar orqali to‘ldirib natyurmortdagi buyumlarga, atrofdan va buyumlarning bir-biriga tushayotgan refleks va boshqa ranglarni hisobga olgan xolda, issiq sovuq ranglar orqali umumiy ranglariga e‘tibor qilgan holda ishimizni davom ettiramiz.

2.4.3. Kichik bo'laklarini aniqlab, yorug'-soya qismlarini to'g'ri ishlash

Asosiy ranglardan biri natyurmortdagi buyumlarning birinchi va ikkinchi planlardagi hamda, havo va rang perspektivasiga e'tibor qilishimiz zarur. Bu orqali biz birinchi plandagi buyumlarning rangini ikkinchi va uchinchi plandagi buyumlarga nisbatan to'q, tiniq va yorqin qilib olishimiz lozim. Negaki, natyurmortdagi buyumlarni ranglar orqali bir-biridan farqlashimiz va perspektiva qonun qoidalariga e'tibor qilishimiz lozim. Qo'yilmadagi shaklning mutonosibligini farqlash uyg'unligigiga e'tibor bergan holda ko'rgazmali qurolardan foydalanib ishni boshlaymiz. Natyurmortni bosqichma-bosqich raglarini ajratamiz va detallashtiramiz.

Me'morchilik va chiroyli idishlardan tashkil topgan narsalarga naqshinkor bo'laklarga e'tiborni qaratamiz va ranglar uyg'unligiga e'tiborni qaratamiz qo'yilmani to'q joylarini och tus beramiz va buyumlarning hajmini aniqlaymiz.

2.4.4. Kichik bo'laklarga ajratib ishlash

Nur va soyani ajratgan holda asosiy buyumlarga e'tiborimizni qaratamiz va reflekslar aniqlanadi, xona yorug'ligini hisobga olgan holda rasm chizishni davom ettiramiz.

Endi esa birinchi va ikkinchi bosqichlarni tugatgan holda oxirgi, ya'ni uchunchi bosqichni boshlaymiz. Biz siz bilan birinchi va ikkinchi bosqichdagi asosiy vazifalarni bajarib bo'ldik. Qolgan oxirgi vazifa uchunchi bosqichdan iborat bo'ladi. Bu bosqich orqali biz natyurmortni yakuniga yetkazishimiz lozim bo'ladi. Uchunchi bosqichda natyurmortda joylashgan buyumlarni ranglar orqali qismlarga ajratib (detalizatsiya) chiqamiz. Ba'zi ish jarayonida kir bo'lib ranglarni gubka yoki mo'yqalam yordamida tozalab qurigandan keyin tiniq ranglar bilan sayqallab (lisirovka) chiqamiz.

Ushbu uslubiy fondga qo'yilgan geometrik shakllarni soya ham yorug' qismlariga yengil ishlov berish orqali kuzatib turiladi. Bu vazifada me'morchilik shakllari ishtirokida tuzilgan natyurmortda talabani gipsdan yasalgan murakkab formalarini asta-sekin o'rganib uning fazoviyligini aniqlashdan iborat.

2.4.5. Qo'yilmaning oldingi qismini aniq ishlab, uning fazoviy ko'rinishini ishlab yakunlash

Bu bilan natyurmortdagi ranglarning umumiy uyg'unligiga (kolorit) erishamiz. Oxirgi ishimizda asosiy e'tiborimizni ikkinchi va uchunchi plandagi buyumlarga qaratgan holda bu plandagi buyumlarni

sayqallash orqali birinchi plandagi buyumlarni yanada bo'rttirib oldiga olib chiqamiz. Shu bilan natyurmortni oxiriga yetkazib, tugatib qo'yamiz.

Ranglarning uyg'unligini farqlash va soya va yorug'liklarni aniqlab issiq sovuq ranglarni bajarilayotgan ishda ifodalash va aniqlash natyurmortni mayda detalarga bo'lib bir-biriga nisbatan katta-kichikligi va blik, yarim soyani, mato buklamlarini aniqlab yakuniy holatini o'rganib chiqamiz, bir xil rangda och va to'q qismlarga urg'u berib ajratamiz va yakunlaymiz.

Amaliy mashg'ulotlar uchun mavzular

1. Mavzuga oid turli xil xona jihozlaridan qoramalar ishlash.
2. Akvarelda qisqa muddatli etyudlarni bajarish.
3. Xona interyerda bir nechta qisqa muddatli etyudlar qilish.

Savollar

1. Grizaylda nimaga ko'proq ahamiyat beriladi?
2. Refleks qayerda ishlatiladi?
3. Alyaprima uslubi qanday uslub?
4. Dekorativ rangtasvir deganda nimani tushunasiz?
5. Kompozitsiya markazi nima?
6. Ranglar inson hayotida qanaqa o'rin tutadi?
7. Garmoniya so'zining ta'rifini aytib bering?
8. Aktiv ranglarga qaysi ranglar kiradi?

2.5. Bahor gullaridan tuzilgan natyurmort dekorativ yo'nalishda (lola, nastarin va turli xil gullar bo'lishi mumkin)

Dizayn yo'nalishidagi talabalar bo'lganligi sababli biz qo'yilmada ko'proq ahamiyatni matolarning gullariga va naqshdorligiga, chiroyli taxlamlariga jalb qilishimiz kerak. Maqsad: natyurmortda ko'zda tutilgan gullarni va matolarni taxlamlarining aniq tarzda ishlashni o'rgatishdir. Issiq-sovuq ranglar va fonidagi mato rangi bilan bog'lab ishlanadi. Qo'yilmani tasvirlash jarayonida unga rang berganda ham predmetlar o'lchovi va ranglarini bir-birlari bilan solishtirish orqali bajarish muhimdir. Shundagina qo'yilmani tasvirlashda yaxshi natijalarga erishiladi. Mazkur ishda vazaning bo'yini gullarning bo'yi bilan, bir gulning shakli va tuzilishini ikkinchi gulning shakli va

tuzilishi bilan, biri ikkinchisining holatini qaytarmasligi hamda bir gul rangi orasidagi boshqa gullar rangi bilan solishtiriladi.

2.5.1. Tekislikka joylashtirish, proporsiyalarini aniqlash, katta bo'laklarga ajratib ishlash

Planshetga konstruktiv joylashtirish va akademik tahlil etish, qisqa muddatli qoramalar chizib ularning ichidan “oltin kesishma” ya’ni markazga joylashganini qarab olamiz. San’at ko’p jihatdan qog’oz chegaralari ichida rasmni tasvirlashga chiroyli joylashtira olishi bilan ijodkor yaxshi qobiliyat egasi bo’lishi bilan bog’liq. Ijodkorlarda tabiatan muayyan qoidalari bor buni kuzatish mumkin. Bir to’rtburchaklar kvadrat va kichik, vertikal to’rtburchaklar yunonlar tomonidan e’tirof etildi, ixtiro “oltin kesishma” to’rtburchakning kompozitsion markazi bo’lish qo’yilmaning mutanosibligini ochib beradi. Qariyb chegaradosh qismidan kvadrat uchdan ikki qismi uzunasiga, to’rtburchak rasm markazi bo’ladi. Qo’yilmaning eng avvalo umumiy balandligi umumiy eni belgilab olinadi, so’ngra vaza va undagi har bir gulning o’lchovlari, shakllarini tasvirlash lozim.

2.5.2. O'lchamlarini aniqlash va rangda ishlashda tarshon qog'oziga to'g'ri joylashtirish, nisbatlarni to'g'ri aniqlab kichik bo'laklarini ishlash

Issiq va sovuq ranglar orqali boshlashda natyurmortning eng yorug' joyi bilan soya joylarining farqi olinadi.

Natyurmortni ishlashda asosiy bitta rangdan foydalanish lozim va ranglar uyg'unligiga e'tiborimizni qaratib yorug' va soyalarni aniqlash va buyumlarni joylashgan o'rnini aniqlab jigarrangdan ishlash jarayonini boshlaymiz yorqin ranglarga e'tibor bergan holda yondashamiz. Me'morchilik va chiroyli idishlardan tashkil topgan natyurmortdagi naqshinkor bo'laklarga e'tibor berish lozim. Turli xil davrdagi idishlarning ko'rinishini tasvirlash.

2.5.3. Kichik bo'laklarini aniqlab, yorug'-soya qismlarini to'g'ri ishlash

Qo'yilmadagi shaklni mutonosibligini farqlash uyg'unligiga e'tibor bergan holda ko'rgazmali qurolardan foydalanib ishni boshlaymiz. Natyurmortni ishlashda bosqichma-bosqich ranglarini ajratamiz va detallashtiramiz. Me'morchilik va chiroyli idishlardan tashkil topgan narsalarga naqshinkor bo'laklarga e'tiborimizni qaratamiz va ranglar uyg'unligi hamda qo'yilmaning to'q joylariga och tus beramiz va buyumlarning hajmini aniqlaymiz.

2.5.4. Kichik bo'laklarga ajratib ishlash

Nur va soyaga e'tibor bergan holda asosiy buyumlarga e'tiborimizni qaratamiz va reflekslar aniqlanadi, xona yorug'lkini e'tiborga olgan holda rasm chizishni davom ettiramiz. Ushbu uslubiy fonda qo'yilgan geometrik shakllarni soya ham yorug' qismlariga yengil ishlov berish orqali kuzatib turiladi. Bu vazifada me'morchilik shakllari ishtirokida tuzilgan natyurmortda talabani gipsdan yasalgan murakkab formalarni asta-sekin o'rganib uning fazoviligini aniqlashga yo'naltiradi.

2.5.5. Qo'yilmaning oldingi qismini aniq ishlab, uning fazoviy ko'rinishini ishlab yakunlash

Vazifani issiq va sovuq ranglar orqali boshlashda natyurmortning eng yorug' joyi bilan soya joylarini farq olinadi. Natyurmortni ishlashdan asosiy bitta rangdan foydalanish lozim va ranglar uyg'unligiga e'tiborimizni qaratib yorug' va soyalarni aniqlash va buyumlarni joylashgan o'rnini aniqlab rang bilan ishlash jarayonini boshlaymiz yorqin ranglarga e'tibor bergan holda yondashamiz.

Amaliy mashg'ulotlar uchun mavzular

1. Bahor gullari (lola, nastarin, gulsafsar) ni akvarel bilan tabiatda ishlash.
2. Mevalarning etyudini ishlash
3. Natyurmortga oid bo'lgan turli xil idishlar va matolarning qoralamasini ishlash.

Savollar

1. Ritm deganda nimani tushunasiz?
2. Kompozitsiyada kontrastning o'rni?
3. Kompozitsiya termini nima ma'noni anglatadi?
4. Siyoh qalam deganda nimani tushunasiz?
5. Koloritning qanaqa turlari bor?
6. Ranglarning ramziy ma'nolari qanday?
7. Ranglarning fazoviy xususiyati?
8. Fon nima uchun ishlatiladi?

2.6. Gipsdan ishlangan David haykali yuz qismlari ishtrokida natyurmort

Qo'shimcha predmetlar (vaza, gullar, lagan, mevalar turli xil rangdagi matolar va h.k.). Bu vazifa talabning gipsdan yasalgan murakkab formalarni asta-sekin o'rganishiga yordam beradi. Yuqorida talab qilinganidek, David haykali yuz qismlarini planshet yuzasiga to'g'ri joylashtirish. Gipsdan ishlangan pastanovkani muhim jismlardan biri bo'lgani sababli talabadan ushbu shaklga mohirona yondashib, haykal qismlarining shakl-shamoyili va nozik plastik yechimini qora qog'ozga pastel ashyolari bilan bajarish talab qilinadi.

2.6.1. O'Ichamlarini aniqlash va Rangda ishlashda tarshon qog'oziga to'g'ri joylashtirish, nisbatlarni to'g'ri aniqlab kichik bo'laklarini ishlash

Issiq va sovuq ranglar orqali boshlashda natyurmortning eng yorug' joyi bilan soya joylarining farqi olinadi, natyurmortni ishlashda asosiy bita rangdan foydalanish lozim va ranglar uyg'unligiga e'tiborimizni qaratib yorug' va soyalarni aniqlash va buyumlarning joylashgan o'rnini aniqlab jigarrangdan ishlash jarayonini boshlaymiz yorqin ranglarga e'tibor bergan holda yondashamiz. Me'morchilik va

chiroyli idishlardan tashkil topgan natyurmortdagi naqshinkor bo‘laklarga e‘tibor berish lozim. Turli xil davrdagi idishlarning ko‘rinishini tasvirlash, naqshinkor gullar bilan idishlarning bir-biriga nisbatan bo‘lgan mutanosibligini farqlash.

2.6.2. Kichik bo‘laklarini aniqlab, yorug‘-soya qismlarini to‘g‘ri ishlash

Qo‘yilmadagi predmetlarni shakl jihatidan mutonosibligini farqlash uyg‘unligiga e‘tibor beramiz. Natyurmortni bosqichma-bosqich raglarga ajratamiz va detallashtiramiz. Chiroyli idishlardan tashkil topgan narsalarga naqshinkor bo‘laklarga e‘tiborni qaratamiz va ranglar uyg‘unligiga e‘tiborni qaratamiz qo‘yilmaning to‘q joylarini och tus beramiz va buyumlarning hajmini aniqlaymiz.

2.6.3. Gipsning yorqin ranglarini fonga nisbatan aniqlash, kichik bo‘laklarga ajratib ishlash

Ishlash jarayonida nur va soyani belgilab, asosiy predmetlarga e‘tiborimizni qaratamiz va reflekslar aniqlanadi, xona yorug‘ligini e‘tiborga olgan holda rasm chizishni davom ettiramiz.

Mazkur uslubiy jihatda qo‘yilgan geometrik shakllarni soya ham yorug‘ qismlariga yengil ishlov berish orqali kuzatib ishlanadi. Bu vazifada me‘morchilik shakllari ishtirokida tuzilgan natyurmortda talabani gipsdan yasalgan murakkab formalarni asta-sekin o‘rganib uning fazoviliygini aniqlashga yo‘naltiradi.

2.6.4. Qo‘yilmaning oldingi qismini aniq ishlab, uning fazoviy ko‘rinishini ishlab yakunlash

Qo‘yilmadagi ranglarning bir-biriga nisbatan mutonosibligini farqlash bilan bir qatorda, soya va yorug‘liklarni aniqlaymiz. Issiq-sovuq ranglarni bajarilayotgan vazifada ifodalash va aniqlash natyurmortni mayda detalarga bo‘lib bir-biriga nisbatan katta-kichikligini hamda mato buklamlarini aniqlab yakuniy holatini o‘rganib chiqamiz, bir xil rangda och va to‘q qismlarga urg‘u berib ajratib, ishni yakunlaymiz.

Amaliy mashg'ulotlar uchun mavzular

1. Gips bosh qismlaridan qisqa muddatli qoralamalar bajarish.
2. Turli xil matolarning taxlamlarini detallashtirib ishlash.
3. Gipsdan ishlangan David haykali yuz qismlarini ishlash.

Savollar

1. Koler nima?
2. Guash so'zi qanday ma'noni anglatadi?
3. Akvarel bo'yog'ida qanday mo'yqalam turlari ishlatiladi?
4. Tus qanday ma'noni anglatadi?
5. Dekorativ so'zining ma'nosini tushuntirib bering?
6. Siluet nima ma'noni anglatadi?
7. Rangtasvir fanida chizmatasvirning o'rni?
8. Rangtasvirda qanday uslublar bor?

RANG TUSLARINI ISHLASH

Maqsad: Ranglarning tus xususiyatlari orqali ranglarni tayyorlash, issiq va sovuq ranglar farqi haqida tushuncha va ko'nikma hosil qilish. Rang qonunlari haqida tushuncha va ko'nikmalarga ega bo'lish. Ranglarning tasviriy san'atda muhim ahamiyatga ega ekanligini tushuntirish. Pastanovkadagi buyumlarni bosqichma-bosqich yorqin ranglar orqali ishlash. Birinchi qatordagi buyumlarni, orqadagi buyumlarga nisbatan toza va yorqin ranglarda ajratish. Issiq-sovuq ranglarni bir-biriga bog'lash.

Kutilayotgan natijalar: Bajarilgan vazifalarni yuqori saviyada qo'llash, hamda rangtasvir fanidan o'rganilgan rang ko'rish hamda rangni to'g'ri ishlata olish va ranglarga bo'lgan muhabbatni uyg'otish, mahoratni yuksak darajada amalga oshirishdan iboratdir.

Fan bo'yicha bilim, malaka va ko'nikmaga bo'lgan talablar

Badiiy bilim, malaka va ko'nikmaga ega bo'lish uchun talabalar quyidagi bilim va malakalarga ega bo'lishlari kerak:

Ushbu maqsadni amalga oshirish uchun quyidagi shartlar talab etiladi:

1. Mavjud bo'lgan voqelikni va uning butun rang-barangligini idrok etish. Uni badiiy timsollarda gavdalantirib bera olish;
2. Jahon tasviriy san'ati ustalarining merosini o'rganish, ularning eng yaxshi tomonlarini ijodiy o'zlashtirish;
3. Anatomiya, perspektiva, rangtasvir ashyolari texnologiyasini yordamchi o'quv fanlari sifatida o'zlashtirish.

Tasviriy san'atga oid akademik bilimlarni egallashning barcha bosqichlari, ijodiy masalalari, yechimi mavjud voqeylikni o'rganib tafakkur etishi (fikrlash) va ularni badiiy obrazlar shaklida yaratish bilan uzviy bog'liq bo'lmog'i lozim.

Rangtasvir – barcha tasviriy san'at turlarining (dekorativ rangtasvir, amaliy san'at, grafika, haykaltaroshlik va hokazolar) asosi hisoblanadi.

Rassom tasviriy san'at turlarining qaysi birida ijod qilishidan qat'iy nazar rangtasvirga asoslanadi. U o'zining kuzatishlari, asar oldida kompozitsiyalari ustidagi izlanishlarini avval qalamda, dastlabki chizgilar bilan ifodalaydi. Katta san'at asarlarini yaratishda esa ushbu bajarilgan chizgilar, rassomga yordamchi manba bo'lib xizmat qiladi.

Rangtasvir mashg'ulotlarini ko'rib-kuzatib to'g'ri tasvirlash, borliqni idrok etish, qo'l ong va sezgi organlarini shakllantirishda bo'lajak rassomlarga zarurdir.

1-rasm. Rozetka ishtirokida natyurmort

2-rasm. Rozetka ishtirokida natyurmort

3-rasm. Uy-ro'zg'or buyumlaridan tuzilgan natyurmort

4-rasm. Kuzgi natyurmort

5-rasm. Qisqa muddatli etyud

6-rasm. Qumg'on ishtirokida etyud

7-rasm. Oshqovoq ishtirokida natyurmort

8-rasm. Qisqa muddatli etyud

9-rasm. Mevalar ishtirokida natyurmort

10-rasm. Olmalar ishtirokida natyurmort

11-rasm. Mevalar ishtirokida etyud

12-rasm. Mevalar ishtirokida etyud

13-rasm. Samovar ishtirokida natyurmort

14-rasm. Kuz in'omlaridan tuzilgan natyurmort

15-rasm. Uy-ro'zg'or buyumlaridan tuzilgan natyurmort

16-rasm. Chiroyli idishlardan tuzilgan natyurmort

17-rasm. Etyud

18-rasm. Dekorativ natyurmort

19-rasm. Tuvakdagi gul ishtirokida natyurmort

20-rasm. Samovar ishtirokida natyurmort

21-rasm. Dekorativ natyurmort

22-rasm. Etyud

23-rasm. Bahor gullari

24-rasm. Oshqovoq ishtirokida natyurmort

26-rasm. Gips ishtirokida natyurmort

FANNING MAVZULARI BO'YICHA TEST VARIANTLARI

Talabalarning reytingini aniqlash mezonlari

Test topshirig'i	To'g'ri javob	Muqobil javob	Muqobil javob	Muqobil javob
Dekorativ so'zi qaysi tildan olingan?	Lotin	Arab	Rus	Ingliz
Dekorativ tushunchasi qanday ma'noni anglatadi?	Bezatish	Chizish	Yasash	Rang berish
Guash bo'yog'i nechinchil asrlarda tasviriy san'at dunyosiga kirib kelgan?	XVI	XVII	XVIII	XX
Guash so'zi qaysi tildan olingan?	Italyan	Fransuz	Ingliz	Rus
Naturmort atamasi qanday ma'noni anglatadi?	Jonsiz tabiat	Jonli tabiat	Tabiat in'omi	Go'zal tabiat
Afrosiyob yodgorligi O'zbekistonning qaysi hududida joylashgan?	Samarqand	Buxoro	Xorazm	Surxondaryo
Kompozitsiya markazi nima?	Rasm chizish	Bo'yoqda ishlash	Shakllar chizish	Shakllarni maqsadga muvofiq joylashtirish
Naturmort qanday koloritlarda bo'lishi mumkin?	Qora chiziqli	Yo'g'on chiziqli	Issiq va sovuq koloritda	Yo'g'on va ingichka chiziq majmuasida
Kolorit nima?	Oq rang	Qora rang	Ranglar majmuasi	Ko'ksimon ranglar
Birinchi plan qanday amalga oshiriladi?	Qora qalam bilan	Ko'mir bilan	Shakllar aniqligi bilan	Oq bo'yoq bilan
Sovuq rang qaysilar?	Oq rang	Qora rang	Qizil rang	Ko'ksimon ranglar
Yorug', soya qanday belgilanadi?	Ko'mirda	Bo'yoqda	Yo'g'on chiziq bilan	Ingichka chiziq bilan
Qog'oz tekisligiga shakllar qanday joylashtiriladi?	Tekislik yuqori qismiga	Tekislik o'ng tomoniga	Tekislik markaziga	Qog'oz orqasiga

Asosiy qism qayerga joylashtiriladi?	Qog'oz yuqorisiga	Tekislikning o'ng tomoniga	Tekislik markaziga	Qog'oz pastiga
Bo'yoq qo'yishda eng avval qayerga qo'yiladi?	Qog'oz markaziga	Qog'oz chekkasiga	Qog'oz orqasiga	Eng avval qoramtir joyiga
Taniqli rus manzarachi rassomlari qaysi qatorda?	I.Shishkin, I.Savrasov	Serov, Petrov, Vodkin	Kuindji, Perov	I.Ivanov, Ya. Sal pinkidi.
Impressionizm oqimi qanday oqim?	Borliqni tasavvurdan ishlash	Borliqni asl holdidek tasvirlash	Borliqni buzib ko'rsatish	Borliqni inkor etish
Portret janrida ijod etgan rassomlar qaysi qatorda?	M. Nabiev, A. Abdullaev	N. Kashina, A. Boymatov	A. M o'minov, Abduraxmanov	Ya. Sal pinkidi, I. Xaydarov
Kubizm oqimi qanday oqim?	Borliqni sod-dalastirib geometrik shakllarda tasvirlash	Naturaning o'ziga qarab haqqoniy tasvirlash	Naturaning o'ziga qarab tasvirlash	Shar, konus, kubdan tashkil topgan natyurmortni tasvirlash
Interyer nima?	Binoning ichki ko'rinishi	Binoni te padagi ko'rinishi	Binoning tashqi ko'rinishi	Binoning rejasi
Abu Rayxon Beruniy portretining muallifi kim?	M.Nabiev	M.Saidov	S.Abdullayev	M.Nabixonov
Sangina, pastelo, sous kabi badiiy materiallar tasviriy san'atning qaysi turida ishlaniladi?	Rangtasvir, grafika	Haykaltaroshlik, naqqoshlik	Me'morchilik, kandakorlik	Amaliy san'atda
Naturaga qarab tasvirlashni qanday tushunasiz?	Qo'yilmaning o'ziga qarab tasvirlash	Miniatur ishlah	Qo'yilmani xayoldan ishlah	Kompozitsiya tuzish
Illyustratsiya nima?	Badiiy asar mazmuniga moslab tasvir ishlah	Etyud ishlah	Naturadan ishlah	Grafikada ishlah
Kitob grafikasida ijod qilgan rassomlar qaysi qatorda?	Q.Basharov, I.Vohitov	A.Mo'minov, Abduraxmanov	M.Nabiev, Ya.Salpinkidi:	O.Yusupov, F.Mannopov
David haykalining muallifi kim?	Mikelandjelo	Titsian	Leonardo da Vinchi	Miron
Amerikadagi "Ozodlik haykali" ning muallifi kim?	Bartoldi	Miron	Fidiy	Mikelandjelo
Yorug'-soya qonunlariga oid iboralar qaysi qatorda?	Blik, refleks	Simmetriya, assimetriya	Komponovka, perspektiva	Kompozitsiya, etyud
Chizmatasvirda ishlatiladigan ashyolar qaysi qatorda?	Qalam, retush, ko'mir, sangina	Akvarel, moybo'yoq guash	Sement, alibastr, sh paklevka.	Tush, pastel, tempera.

Nabroska iborasining ta'rifini qaysi qatorda?	Qisqa muddatda ko'mirda. qalamda bajarilgan ish	Tushda bajarilgan ish	Uzoq muddatda qalamda bajarilgan ish	pastda bajarilgan ish
"Ozodlik haykali"ning balandligi qancha?	99 m	91 m	104 m	93 m
Asimetriya iborasi qaysi qatorda to'g'ri berilgan?	Buyum bolaklarini bir-biriga o'xshamasligi	Rangtasvir ishlash	Mutanosiblik, buyum bo'laklarini bir-biriga mos kelishi	Qalamtasvir ishlash
Ufq chizig'i deganda nimani tushunasiz?	Ko'z balandligida o'tgan tekislik	Hajmlarni tasvirlash	Ko'z balandligidan yuqori o'tadigan tekislik	Ko'rish maydoni
O'zbekiston Respublikasi davlat gerbi muallifi kim?	A.Mamajonov	M.Kagarov	K. Basharov	B.Jalolov
Diptix nima?	Ikki qismdan iborat rangtasvir asari	Besh qismdan iborat kompozitsiya	To'rt qismdan iborat rangtasvir asari	Mahobatli rangtasvir asari
Surat tekisligi deb nimaga aytiladi?	Qo'yilmani qog'ozda joylashtirish	Natura bilan rassom orasidagi masofa	Kartinadagi buyumning shakli	Yorug'likning buyumga tushishi
Buyum tekisligi deb nimaga aytiladi?	Buyumning joylashgan joyi	Buyumlar to'plami	Buyumning perspektivada ko'rinishi	Buyumlar ketma-ketligi
Husayn Bayqaro portreti kim tomonidan yaratilgan?	Kamoliddin Behzod	Mahmud Kalla	Murod Samar qandiy	Mahmud Muzahhib
Kontur nima?	Buyum tarxi	Buyum yorug' - soyasi	Grafika uslubi	Etyud ishlash
Blik deb nimaga aytiladi?	Buyumga tik tushuvchi nur	Buyumdagi yarim soya	Buyumdagi refleks	Buyumdagi soya
Garmoniya iborasi nimani bildiradi?	Badiiy asar qismlarining mutanosibligi	Asar kompozitsiyasidagi o'xshashlik	Asar kompozitsiyasi	Badiiy asar qismlarining nomutanosibligi
Jahonga Mashhur Luvr muzeyi qaysi mamlakatda joylashgan?	Fransiyada	Gollandiyada	Germaniyada	Italiyada
Romantizm oqimi qanday oqim?	Rassomning ko'proq o'z ichki kechinmasini talqin etishi	Xayoldan ishlash	Rassomning voqelikni haqqoniy ishlashi	Borliqni kuzatib tasvirlash
Nizomiy nomidagi TDPU maydonidagi Nizomiy haykalning muallifi kim?	K.Jabborovl.Jabborov	A.Boymatov, J.Izentaev, J.Kuttimuratov	A.Mardiev, A.Boymatov	D.Ryabichev, L.Adamov, A.Yusupov
Chizmatasvirning	Chiziqli,	Grizayl,	Grafik, shtrixli	Tush perolar

qanday turlari bor?	yorug'-soyali, tusli, siluetli	mahobatli		bilan ishlash
Chizmatasvir ishlash metodlari maktabini yaratgan olim, rassomlar qaysilar?	Ch.Chennini, Shimon Xolloshi, Anton Ashbe	Matiss, Pikasso	A.Mirzaev, J.Umarbekov	Abduraxmonov, M.Nabiev
Chizmatasvir qanday ashyolar ishlatiladi?	Grafik qalamlar, o'chirg'ich, ko'mir ta yoqchalari, sous, sangina, qog'oz, planshet	Mato moybo'yoq	Etyudnik, plastilin	Xolst, yoritgich
"Perspektiva" so'zining ma'nosi?	Fransuzchada uzoqqa qarash	Yunonchada oyna orqali to'g'ri va aniq ko'rayapman	Yunonchada kuzataman	Chiziqli tasvir
Kartina tekisligi nima?	Ishlanadigan tasvirning sath yuzasi tekislik	Ko'z balandligidagi tekislik	Rasm chizayotgan kishi bilan tasvirlanayotgan narsa o'rtasidagi tekislik	Qog'ozning xili
Ko'rish nuqtasi nima?	Ko'z balandligi	Eng baland ko'rinish	Kenglikda joylashgan narsalar kuzatilayotgan joy	Oynadan ko'rinish
Perspektivada kesishish nuqtalari qanday bo'ladi?	Perspektiv tasvirlarning chiziqlari ufq chizig'ida uchrashgan joyida bo'ladi	Eng qisqa joyda bo'ladi.	Gorizontal va frontal chiziqlar kesishgan joyda bo'ladi	Buyumning yuqori va pastki qismlari uchrashgan nuqta
Chizmatasvir qanday tayanch nuqtalari qanday vazifani bajaradi?	Buyum shaklining konstruktiv tuzulishini hosil qiladi	Buyumning kattaligini belgilaydi	Yorug'-soyani ajratadi	Buyumning hajmini belgilaydi
Chizmatasvir tasvirlashning qanday asosiy turlari mavjud?	Chiziqli tasvirlash va tusli tasvirlash	Rangli tasvirlash	O'lchamli tasvirlash	Nisbatan tasvirlash
Chizmatasvir soylar necha xil va qanday?	2 xil:Shaxsiy va tushuvchi	3 xil: och, to'q, yorqin	2 xil: chuqur va yuzaki	Boshqa buyumga tushuvchi soya
Shaxsiy soya deb nimaga aytiladi?	Buyumning o'zida joylashgan soyasi	Fonga tushgan soyasi	Yoniga tushgan soyasi	Buyumdan tushayotgan soya
Tushuvchi soya deb nimaga aytiladi?	Buyumning boshqasiga yoki tekislikka tushgan soyasi	Buyumning o'ziga tushgan soyasi	Fonga tushgan soya	Yarimsoyaga
Tasvirlashda oldin	Sath yuzasida	Nisbiylikda	Yorug'-soya	Hajmlarga

qanday vazifa bajariladi?	kom pozitsion to'g'ri joylashtiriladi	aniqlanadi	belgilanadi	ishlov berish
O'zbek milliy xalq amaliy san'at namunalari asosida yaratilgan qanday gips rozetkalar nomlarini bilasiz?	Mehrob islimi, Yulduzcha gul, Nilufar	Olmali, Bargli, Lolagul	Chinnigul, panjara shakli	Panjara shakli, Yulduzcha gul
Burun tasvirlashda qanday geometrik shakl asos qilib olinadi?	Konus	Silindr	Prizma	Shar
Ko'z tasvirlashda qanday geometrik shakl asos qilib olinadi?	Shar	Kub	Piramida	Konus
Gipsdan yasalgan antik haykal namunalari nomi	Diadimon, Venera, Gernes, Dorifor, Apollon, Zevs	Pushkin, Shota Rustavili	G'. G'ulom, A. Temur	Apollon, Shota Rustaveli, A. Temur
Tasvirlashning dastlabki bos qichlarida qanday jarayon amalga oshiriladi?	Ochdan-to'qqarab	Umumiylik-dan xususiyga qarab	Yorug'dan-soyaga qarab	To'qqadan – ochga
Tasvirning yakuniy jarayonida qanday ish amalga oshiriladi?	Ko'rinish umumlashtirilib, yakunlanadi	Xususiydan umumiyga qarab tasvirlanadi	To'qlashtirish	Bo'yoq bilan ishlov beriladi
Anatomik haykallarning tasviri qanday boshlanadi?	Bosh va oyoq qismini belgilashdan	Oyoq va yelkadan	Bel va oyoqdan	Qo'l va oyoqdan
Odam boshi o'lchami bilan gavda nisbiyligi necha b o'lakka bo'linadi?	Yetti yarim	Besh	O'n ikki	To'qqiz
Shtrix nima?	Chizilgan tasviri hajmini ifodalash	Buyumlarning yorug'lik tushayotgan tomoni	Buyumning och to'qligi	Ufq chizig'i
Chizmatasvir mashg'ulotlari talabalarga quyidagi qaysi qonunlarni o'rgatishni maqsad qilib qo'yadi?	Chizmatasvir-da chiziqli konstruktiv tuzilish, buyumlarning nisbatlari perspektiva qonunlari harakat bajarilayotgan	Surat tekisligi, ko'rish maydoni ufq chizig'i	Fazoviy perspektiva, yorug'lik buyum tekisligiga	Rang perspektivasi

	tasvirdagi yorug'-soya qonuniyatlari, tasviriy metodik ketma-ketlikda to'g'ri bajarish			
Perspektiva tushunchasining ma'nosi qanday?	Perspektiva fransuzcha so'z bo'lib uzoqqa qarash manosi-ni anglatadi	Ko'z balandligida joylashgan fazoviy tekislik	Kenglikda joylashgan narsalar kuzatilayotgan joy	Ufq chizig'i
Perspektiva qonunlari qaysi qatorda to'g'ri ko'rsatilgan?	“Surat tekisligi” “Buyum tekisligi” “ko'rish maydoni” “ko'rish nuqtasi” “ufq chizig'i”	Yorug'lik soya	Buyumlar nisbati hajmi	Konstruktiv qurilish
Fazoviy perspektiva deb nimaga aytiladi?	Buyumlarning fazo (bo'shliq tasirida o'zgarib (qisqarib) ko'rinishiga aytiladi	Konstruktiv tuzilishiga aytiladi	Ko'rinish nuqtasi	Buyum shaxsini aks ettiruvchi chiziqqa aytiladi
Yorug' va soya qonuniyatlari qaysi qatorda to'g'ri ko'rsatilgan?	Yorug' shula “blik”, yarim soya, shaxsiy soya, refleks tushuvchi soya	Yorug- soya, hajm	Refleks, Shtrix, Tush	Ton
Kontur chiziq deb nimaga aytiladi?	Kontur - (Fransuzcha kontour) buyum shaklini aks etuvchi chiziqqa aytiladi	Shtrix chizig'i	Qalamtasvirda qo'llaniladigan nuqtalarga aytiladi	Och rangli va umumlashtirilgan chiziqqa aytiladi
Refleks nima?	Buyumning soya qismida tevarak atrofidan, masalan, buyum turgan surat tekisligidan aks etgan yorug'likka aytiladi	Suniy yorug'lik manbayiga aytiladi	Buyumning yorug' tushadigan tomoniga aytiladi	Shaxsiy soya
Yarim soya nima?	Buyumlardagi yorug' va soya o'rtasidagi qismiga yarim soya deb yuritiladi	Buyumning yorug'lik tushmagan yeriga aytiladi	Buyumga tik tushuvchi quyosh yoki sun'iy yoritgichlar tasiridagi nurga aytiladi	Shu'la
Blik bu?	Buyumga	Buyumdan	Tayanch nuqtasi	Yorug' va soya

	yorug'lik tik tushishi natijasida hosil bo'ladigan yaltiroqlik (shu'la)	tekislikka tushgan soyaga aytiladi		o'rtasidagi qismiga aytiladi
Qalamchizig'i nima?	Qisqa muddatda buyumlarning yoki odamning harakatini belgilaydigan qalamtasvirga aytiladi	Qalam chizish uzoq muddat davomida yoritilgan buyumni chizish	Bo'yoqqalamda tugallangan ishga aytiladi	Shtrix
Qalamlavha deb nimaga aytiladi?	Tush,pero,yoki qora qalamda ishlangan tasvirlar	Tabiat manzarasini akvarel bo'yog'ida ishlash	Ko'mirda ishlangan tasvir	Moybo'yoqda ishlangan tasvir
Simmetriya tushunchasi nima?	Tasvirlanayotgan buyumlarning o'q chizig'iga nisbatan 2 tarafning mutanosibliigi	Buyumning plastik yechimi	Buyumning soya tarafi	Kontur
Tus (ton) tushunchasi nima?	Tasvir obyektining och to'qligi	Buyumning mutanosibliigi	Buyumning chiziqli tasviri	Fazoviy perspektiva
Komponovka nima?	Tasvir obektining qog'ozga to'g'ri joylashtirilishi	Qisqa muddatli qalamtasvir	Sanginada ishlagan tasvir	Buyum nisbatlarining yig'indisi
Qalamtasvirida ishlatiladigan yumshoq materiallarga (ashyolar) qaysilari kiradi?	Sangina, sous, ugot, pastel	Mastexin, holat, mo'y qalam	Mo'y qalam, o'chirg'ich, knopka	Moybo'yoq
Chiziqli tasvir (lineynka) nima?	Obyektini bitta chiziq yordamida tasvirlash	Mo'yqalam bilan ishlangan tasvir	Buyumning och to'qligini to'liq belgilangan tasvir	Buyumning tuslanishi
Konstruktiv qalamtasvir nima?	Tasvirlanayotgan joyning ko'rinmayotgan taraflari va ichki tuzilishi bilan tasvirlash	Tasvirlanayotgan joyni mayda detallar bilan tasvirlash	Xayoldan tasvirlash	Tabiat manzarasini akvarel bo'yog'ida ishlash
Kontrajurda qalamtasvir ishlash	Buyumni yorug'lik	Buyumni tepadan yoritib	Buyumni yoritmasdan	Rangli qalamda

nima?	tushayotgan tarafiga qarama-qarshi nuqtadan tasvirlash	ishlash	ishlashga aytiladi	tugallangan ishga aytiladi
Anatomik qalamtasvir nima?	Odamni plastik anatomiya qoidalariga monand tasviri	Ayol gavdasining yalong'och qalam tasviri	Odamni milliy kiyimda tasvirlash	Tors
Ufq chizig'iga qaysi qatorda to'g'ri ta'rif berilgan?	Ufq chizig'i bu ko'zimiz to'g'risidan o'tadigan gorizontaal chiziq	Yer bilan osmonning kesishish nuqtasi	Ufq chizig'i kartinani ikkiga bo'luvchi chiziq	Skelet
Portret qalamtasviri bu?	Insonning qiyofasi	Jonsiz buyumning ko'rinishi	Gips buyumlar tasviri	Hayvon tasviri
O'q chiziq nima?	Buyumni teng ikkiga bo'luvchi vertikal chiziq	Tekislikning chizig'i	Buyumlarning tasvirlashdagi gorizontaal chiziq	Tayanch nuqtasi
Qalamtasvir qaysi tasviriy san'at turlarining asosi?	Barcha turlarning asosi	Haykaltaroshlikni	Amaliy san'at	Rangtasvir
Qaysi davrdan boshlab qalamtasvir fanida tarixiy ma'lumotlarga egamiz?	Qadimgi zamon tarixi	O'rta asrlar tarixi	Yangi tarixdan	XX asrdan
O'quv mashq vazifalarini ifodalari qilib tasvirlay olish uchun qanday bilimlarga ega bo'lishi kerak?	Nazariy va amaliy bilim	Faqat amaliy	Faqat nazariy	Akademik
Qalamtasvir ishlashning maqsadi?	Tasvir obyektini analiz natijasida o'rganish	Faqat ko'zga ko'ringan sirtqi shaklni ifodalash	Umumiy tasavvur asosida chizib ifodalash	Chizish obyektini har tomonlama o'xshatib aks ettirishdan iborat
Tasvir obyektini har tomonlama o'xshatish uchun?	Har tomonlama o'lchamlarini to'g'ri topish va formatga to'g'ri joylashtirish	Nisbatlarni to'g'ri aniqlash kerak	Hamma vazifalarni bajarish kerak	Qog'oz sathida to'g'ri joylashtirish kerak
Ishni malakali bajarish uchun nima qilish kerak?	Bilim, malaka, ko'nikmaga ega bo'lish kerak	Faqat amaliy mashq orqali tajriba ortirish	Bilim va tajribani barobar ortirish	Faqat bilimni o'qish va mutolaa qilish orqali orttirish

Tasviriy ta'lim olishning muhim sharti?	Tasvirni naturaga asoslanib aks ettirish	Naturani faqat xayolda tasvirlash	Naturani umumiy taassurot orqali ifodalash	Tasvirni obyektiv tasvirlash
Naturmort tuzish nima?	Jonsiz buyumlarni plastik joylashtirish	Tasvirlash uslubi	Jamlab qo'yilgan buyumlar yig'masi, o'quv – mashq qo'yilmasi	Tabiat manzarasining ko'rinishi
Naturmort tasvirlash nimadan boshlanadi?	Joylashtirishdan	Buyumlarning nisbatini qo'yishdan	Yorug'-soya berishdan	Qog'ozni to'g'ri joylashtirishdan
Chizishda buyumlarning nisbatlarini toping?	Buyumni o'zini-o'ziga va boshqa buyumlarga solishtirish	Buyumlarning shaklini tasvirlash	Buyumlarni chiziq bilan tasvirlash	Buyumlarni o'lchamlarini bir-biriga solishtirish, katta-kichikligini aniqlash
Chizikli perspektiva nima?	Predmetlarning fazoviy holatini chiziqalarda qonun-qoidalariga asoslanib tasvirlash	Narsalarning yorug' to'qligini aniqlash	Narsalarni bir-biriga taqqoslab chizish	Chamalab chizish
Fazoviy perspektiva nima?	Narsalarning bir-biriga nisbatan uzoq yaqinligiga qarab rang-tus tarxining tiniq yoki xira bo'lib ko'rinishi	Narsalarning katta-kichikligini aniqlash	Narsalarning uzoq-yaqinligini aniqlash	Kompozitsiya tuzish
Tutashish nuqtasi deganda nimani tushuniladi?	Buyumning yuqori va pastki qismini bir nuqtada tutashishi	Narsalarni ko'rishga yordam beradigan nuqta	Tasvirini markaz nuqtasi	Predmetning tomonlarining chiziqdari qisqarib uzoqlashib borgan sari qisqarib ufq chizig'ida tutashish
Narsaning gorizontal yuzasi va kartina yuzasi nima?	Narsani perspektiva ko'rinishning tanilishi uchun ishlatiladigan fazoviy yuza sistemasi	Tasvir yuza o'lchamlari	Bu rasmi chizayotganda aniqlanadigan yuzasi	Tasvir o'lchamlari

Yorug'-soya qanday bo'linadi?	Blik, yorug', yarimsoya, soya, aks	Yorug' yarim soya	Yorug' va soya	Konstruktiv qurish asosida
Rasm chizish jarayonining bosqichma-bosqich tashkil etilishini ketma-ketligini aniqlang?	Joylashtirish, prespektiva qoidalariga asoslanib ko'rish, nisbatlarni aniqlash, yorug' soya berish tus yechimini ifodalash	Ko'rish, tus yechimi, yakunlash	Ko'rish, yorug'-soyalarini ajratish joylashtirish	Joylashtirish, yakunlash
Konstruktiv tahlil nimaligini toping?	Naturani oddiy, ichki tuzilishlarini tahlil etish	Naturani o'ziga o'xshatib tasvirlash	Naturaga to'g'ri yorug'-soya berish	Tus bilan ishlash
Pastel nima?	Rangdagi kukunli qalamchalar	Bo'yoqlarning bir turi	Tasviriy san'at janri	Qora qalamchalar
Interyer tushunchasi nima?	Binolarning ichki qismi	Binolarning tashqi ko'rinishi	Binolarning arxitektura tuzilishi	Binoning bezaklari
Grafik uslub bu?	Oq-qora tasvirda bajarish yo'li	Tasviriy san'at janri	Qalamtasvirning bir turi	Suv bo'yoqda rasm ishlash
Chanoq suyagi ko'rsatilgan qatorni ko'rsating?	Yon bosh, quyimich, qoviq suyaklar birikmasi	Yelka suyaklari	Insonning suyaklar tizimi majmuasi	Tayanch suyaklari
Skelet deganda nimani tushunasiz?	Barcha mavjudotlar suyak tizimining majmuasi	Bosh suyak	Odamning mushaklari-ning tuzilishi	Yelka suyaklari
Hajmning ma'nosini aniqlang.	Narsaning uch o'lchami	Narsaning umumiy tashqi ko'rinishi	Narsaning bo'yi va eni	Buyumning diagonal o'lchami
Ekorshe degani nima?	Inson tanasi ko'rinishini chizish, o'rganish uchun maxsus tayyorlangan haykal namunalari	Narsaning uch o'lchamda ko'rinishi	Ma'lum bir kishi qiyofasining ask ettiruvchi suvrat	Anatomik bosh
Mutanosib so'zining ma'nosi nima?	Simmetrik ko'rinish	Narsaning o'lchamlarini nisbatlari	Rasmni qog'oz formatiga nisbatan turli joylashishi	Tasvirning turli qismlarini o'zaro bog'lik emasligi

Chanoq nechta asosiy qismdan iborat?	2 ta	3 ta	4 ta	8 ta
Chizishda buyumlarni nisbatlarini toping?	Buyumni o'zini-o'ziga va boshqa buyumlarga solishtirish	Buyumlarni shaklini tasvirlash	Buyumlarni chiziq bilan tasvirlash	Buyumlarni o'lchamlarini bir-biriga solishtirish, katta-kichikligini aniqlash
Chiziqli perspektiva nima?	Predmetlarni fazoviy holatini chiziqlarda qonun-qoidalariga asoslanib tasvirlash	Narsalarning yorug'-to'qligini aniqlash	Narsalarni bir-biriga taqqoslab chizish	Chamalab chizish
Chizmatasvir mashg'ulotlari talabalarga quyidagi qaysi qonunlarni o'rgatishni maqsad qilib qo'yadi?	Chizmatasvirda chiziqli konstruktiv tuzilish, buyumlarning nisbatlari perspektiva qonunlarining yorug' soya ketma-ketlikda to'g'ri bajarish	Surat tekisligi, ko'rish maydoni ufq chizig'i	Fazoviy perspektiva, yorug'lik buyum tekisligiga	Rang perspektivasi
Nafis ishlangan kichik hajmdagi tasviriy san'at asarlari bu?	Miniatyura	Manzara	Natymort	Haykal
Tasviriy san'at janrlari qaysi bandda to'ri ko'rsatilgan?	Natymort, Manzara, portret	Natymort, Zargarlik, Kulolchilik	Portret, Zardo'zlik, Manzara	Manzara, Haykaltaroshlik, Kulolchilik
Samarqand me'omoriy yodgorliklari qaysi qatorda to'g'ri ko'rsatilgan?	Kukaldosh, Tillaqori, Go'r Amir	Shoxizinda, Tilloqori, Sherdor	Chor minor, Ark, Sitorai mohi xosa	Ichan qala, Kalta minor, Islomxo'ja
Hayvonlar dunyosini ifodalovchi tasviriy san'at janri qaysi qatorda to'g'ri ko'rsatilgan?	Animal janri	Manzara janri	Portret janri	Natymort janri
Tasviriy san'atning manzarali janrida nimalar tasvirlanadi?	Tabiat ko'rinishlari	Miniatyura	Geometrik shakllar	Naqshlar
"Kuz" manzarasi ranglari qaysi qatorda to'g'ri ko'rsatilgan?	Sariq, zar-g'aldoq, qizil, yashil	Oq, jigarrang, ko'k, yashil	Yashil, ko'k, havorang, sariq	Yashil, sariq, qora, oq
Yarim soya nima?	Buyumlardagi	Buyumning	Buyumga tik	Shu'la

	yorug' va soya o'rtasidagi qismiga yarim soya deb yuritiladi	yorug'lik tushmagan yeriga aytiladi	tushuvchi quyosh yoki sun'iy yoritgichlar tasviridagi nurga aytiladi	
Tus (ton) tushunchasi nima?	Tasvir obyektining och to'qligi	Buyumning mutanosibligi	Buyumning chiziqli tasviri	Fazoviy perspektiva
Kompanovka nima?	Tasvir obyektining qog'ozga to'g'ri joylashtirilishi	Qisqa muddatli qalamtasvir	Sanginada ishlagan tasvir	Buyum nisbatlarining yig'indisi
Mutanosib so'zining ma'nosi nima?	Simmetrik ko'rinish	Narsa o'lchamlarining nisbatlari	Rasmni qog'oz formatiga nisbatan turli joylashishi	Ta'sirning turli qismlarini o'zaro bog'lik emasligi
Aplikasiya qanday hosil bo'ladi?	Qog'oz va material parchalarini joylashtirish yo'li bilan	Naqsh ishlash yo'li bilan	Portret ishlash yo'li bilan	Portret yaratish yo'li bilan
Naturmort tasvirlash nimadan boshlanadi?	Joylashtirishdan	Buyumlarning nisbatini to'g'irlashdan	Yorug'-soya berishdan	Qog'ozni to'g'ri joylashtirishdan
Ishni malakali bajarish uchun nima qilish kerak?	Bilim, malaka, ko'nikmaga ega bo'lish kerak	Faqat amaliy mashq orqali tajriba orttirish	Bilim va tajribani barobar orttirish	Faqat bilimni o'qish va mutolaa qilish orqali orttirish

GLOSSARIY

№	Ingliz	O'zbek	Rus	Ma'nosi
1.	Free acid peper	Kislotasiz qog'oz	Кислотная бумага	Vaqti o'tishi bilan qorayadi (oqartirilgan kislotali pulpa)
2.	Ting colour	Rang progressining rivojlanishi	Прогрессирующий цвет	Rang odatda iliq (qizil / to'q sariq) va sovuq bo'ladi
3.	Quality water-colour	Rangli sifatli akvarel	Акварель	Yuqori pigment yuklash va yorqin rangli, sifatli bo'yoqlar
4.	Passing	O'tish	Переход	Ba'zi organik pigmentlar tendentsiyasi bo'yoq qatlami orqali o'tadi
5.	Personal shadow	Shaxsiy soya	Тень	Modelga yorug'lik tushganida hosil bo'ladigan soya
6.	Charcoal	Ko'mir	Уголь	Tol, uzum va muhrlangan idishlarda yaqqol ko'rish mumkin. Ko'mir chizish uchun eng qadimiy materiallardan biri hisoblanadi
7.	Compositision	Kompozitsiya	Композиция	Qog'ozda joylashgan obyektlar, elementlar turlicha bo'ladi
8.	Cold colour	Sovuq Ranglar	Холодный цвет	Salqin hisoblanadi, ko'k kabi ranglar. Uzoqda obyektlar ko'k kabi salqin ranglarda paydo bo'ladi
9.	Easer	O'chirg'ich	Резинка	Qalam va boshqa belgilari bilan olib tashlash uchun bir vosita. Ilgari, ijodkorlar non yoki patlar ishlatgan. Yangi plastik juda toza o'chiradi va ko'p tomonlama qulay
10.	Glazur	Sir (glazur)	Глазурь	Bir muddatli yog'li bo'yoq, lekin ishlatiladigan akvarel ustidan umumiy surish uchun. Bu rasmdagi turli rangdagi ko'rinishini birlashtiruvchi ta'sirga ega
11.	Guash	Guash	Гуашь	Uning ko'rinishi xiralik bilan tavsiflanadi. Bu quyuq bo'yoq

12.	Granul	Granul	Гранул	Ular qog'oz chuqurchaga joylashgan bo'lib, ta'sirli pigmentlar, og'ir xomashyodan qilingan
13.	Gum Arabic	Gummiarabic	Миарабик	Suv buyogi, bo'yoqlar ishlab chiqarishda bog'lovchi sifatida ishlatiladi. Afrika akas daraxtidan to'planadi. Bu ba'zan ovqat mahsulotlari yoki qayta ishlangan pigmentlar bilan aralashtiriladi.
14.	Soil colour	Yer ranglar	Земля цвет	Bu tabiiy temir oksidi pigmentlar, ya'ni, oxra, Sienna va Umbradir.
15.	Faktura	Faktura	Фактура	Qog'oz yuzasida suv buyogi yordamida fakturasini xosil qilinadi.
16.	Smooth clean	Tekis yuvish	Чистка	Rang birlamchi va tekis tus yordamida yuvishda foydalanish faoliyat.
17.	Gorizont	Ko'rish nuqtasi	Горизонт	Tasvirlovchining ko'rish nuqtasi
18.	Gorizont point	Tayanch nuqta	Горизонтальная точка	Modelning asos hajmini ushlab turadigan nuqta
19.	Easel	Malbert	Мольберт	Modelni tasvirlash jarayonida planshetni qo'yib ishlash uchun mo'ljallangan maxsus dastgoh
20.	Planshet	Planshet	Планшет	To'rtta reyka va dvp yordamida qog'oz tortish uchun yasalgan maxsus doska
21.	Lamp	Safet	Сафет	Modelga sun'iy yorug'lik tushuruvchi maxsus chiroq moslama
22.	Personal shadow	Shaxsiy soya	Тень	Modelga yorug'lik tushganida hosil bo'ladigan soya
23.		Yarim soya	Полутень	Soya va yorug'lik orasidagi soya
24.	Refleks	Shu'la –	Рефлекс	Modelga biron jismdan qaytayotgan yorug'lik
25.	Blik	Blik	Блик	Modelga tushayotgan yorug'likning eng yorqin qismi
26.		Tushuvchi	Тень	Modeldan biror bir jism yoki

	Shadow	soya		buyumga yoki biror jismdan modelga tushayotgan soya
27.	Komposition	Joylashtirish	Компоновка	Modelni qog'ozga to'g'ri joylashtirish: ya'ni katta ham kichik xam bo'lmagan holda qog'ozga mos joylashtirish
28.	Komposition	Qurish	Компоновка	Modelni qog'ozda to'g'ri tasvirlash, shakllarning bir-biriga nisbatini to'g'ri tasvirlash
29.	Copy	Nusxa olish	Копия	bu ma'lum bir taniqli rus va Yevropa klassik rassomlarining qalamtasvir asaridan nusxa olish, ushbu asarni tasvirlash texnikasini o'rganish
30.	Sketch drawing	Xomaki chizgi	Эскиз	Bu qisqa muddatda biror bir jism, narsa, jonzot yoki odamga qarab chiziladigan tasvir
31.	Sketching	Qoralama	Зарисовка	Modelni tasvirlashdan oldingi qilinadigan qisqa muddatli tasvirlar, izlanishlar
32.	Gorizont point	Tayanch nuqta	Горизонт	Modelning asos hajmini ushlab turadigan nuqta
33.	Alla prima	Alla prima	Алла прима	Moybo'yoqda ishlangan rangtasvir texnikasi, bunda asar juda tez, bir seans ichida, bo'yoqlar quriguniga qadar ishlanadi
34.	Colour	Asosiy rang	Основной цвет	Tabiatda uchraydigan sariq, qizil, ko'k ranglar
35.	Colour	Bo'yoq	Цвет	Rassomlar va ayrim shaxslar tomonidan rangtasvir asarlari yaratishda va badiiy bezak ishlarida ishlatiladigan maxsus qorishma
36.	Vatman	Vatman	Ватман	Rassomlik va chizmachilikda ishlatiladigan qalin, oliy nav qogoz
37.	Valyor	Valyor	Валёр	Rang tusi, rang ohangi degan ma'noni bildiradi
38.	Primer	Grunt qilish	Грунтовка	Tasvir zaminini tayyorlash
39.	Specification	Detallash-tirish	Детализация	Batafsil ishlash
40.	Easel painting	Dastgohli san'at	Станковая живопись	Tasviriy san'atni bir turi, bo'lajak san'at asarlari

				mahsus dastgohlarga o'rnatilib ishlanganligi uchun shunday nomlangan
41.	Dyptix	Diptix	Диптих	Umumiy bir g'oya bilan bog'langan ikkita kartina
42.	Typtix	Triptix	Триптих	Umumiy bir g'oya bilan bog'langan uchta kartina
43.	Genre	Janr	Жанр	San'at asari turi
44.	Cardboard	Karton	Картон	Qog'oz turi
45.	Glaze	Lessirovka	Лессировка	Sayqallash, pardozlash uchun tayyorlangan taglik
46.	Cardboard	Karton	Картон	Qog'oz rangtasvir asarining qoralamasi
47.	Natura	Natura	Натура	Rassom tasvirleydigan borliqdagi obyekt
48.	Negativ	Negativ	Негатив	Teskari tasvir ma'nosida asli
49.	Original	Original	Оригинал	Asl nusxa, asl ko'rinish
50.	Landscape	Manzara	Пейзаж	Manzara
51.	Pastel	Pastel	Пастел	Pigmentlar kukuni, kametlar sut yoki bo'r, gips va h.k dan tayyorlangan quruq, yumshoq rangli qalamlar
52.	Pigment	Pigment	Пигмент	Turli bo'yoqlar kukuni
53.	Plener	plener	Пленер	Kartinada quyosh yo'rug'ligi va atrofdagi muhitning ta'siri bilan bo'g'liq bo'lgan ranglartuslanishini anglatuvchi termin. Bu turdagi rangtasvir ochiq havoda ishlanadi.
54.	Stretcher	podramnik	Подрамник	Rasm ishlanadigan matoni tortib turadigan qurilma
55.	Portret	Portret	Портрет	Tasviriy san'at janrlaridan biri, bir yoki bir nechta odamlar tasviri
56.	Polotno	Polotno	Полотно	Bo'z matoga ishlangan rangtasvir asari
57.	Foreshortenin g	Rakurs	Ракурс	Tasvirlanuvchi predmetning perspektiv qurilishi
58.	Etyud	Ranglama	Этюд	Tasviriy san'atda narsalarning bo'yoqlar bilan tez ishlanadigan bir turi
59.	Repairing	Ta'mirlash	Реставрация	Ta'mirlash
60.		Repraduksiya	Репродуция	Tasviriy san'at asaridan chop etilgan nusxa

61.	CHarcoal	Ko'mir	Ретуш	Maxsus qalam
62.	Refleks	Shu'la	Рефлекс	Tevarak- atrofning ta'siri, ulardan tushayotgan yorug'lik aksi natijasida hosil bo'ladi
63.	Sous	Sous	Соус	Yumshoq qalam, shu qalam yordamida ishlangan asar ham "sous" deyiladi
64.	Ton	Tus	Тон	Ohang, ranglarga nisbatan ishlatiladi
65.	Fiksativ	Fiksativ	Фиксатив	Ko'mir, pastel va h.k.lar bilan chizilgan chizmatasvir sirtiga himoya qoplamasini berishda ishlatiladigan birikma. Efir, spirt va benzindagi rangsiz qatron eritmasi
66.	Canvas	xolst	Холст	Rangtasvir uchun maxsus tayyorlangan mato
67.	Etyud	Ranglama	Этюд	"O'rganish" degan so'zdan olingan, bevosita naturadan ishlangan kichik lavha, xomaki rasm
68.	Adjective colors	Qo'shimcha ranglar	Дополнительные цвета	Ranglarni aralashtirilganda hosil bo'ladigan omixta rang, ohangi, to'qligi, ochligi. Qizil, sariq, zangori ranglarni qo'shish orqali olingan ranglar.
69.	Semitone	Yarim soya	Полутон	Nim soya, narsalarda va tasvirda yorug' bilan soya o'rtasidagi qism
70.	Tarshon	Tarshon	Таршон	Akvarel bilan ishlash uchun ishltildigan fkturali qog'oz
71.	Lyon	Lyon	Лен	Fakturali qo'g'oz turi
72.	Brush	Mo'yqalam	Кист	Rangtasvir asarini ishlash uchun sintetik tola, olmaxon tuki, buqa yoki tong'iz tukidan tayyorlangan tayoqqa ulangan ashyo
73.	Palitra	Palitra	Палитра	Ranglarni qorishtirish uchun maxsus yuza
74.	Kolorit	Kolorit	Колорит	Ranglar uyushmasi
75.	Still-life	Natyurmort	Натюрморт	Jonsiz narsalarning tasviri
76.	Fragment	Fragment	Фрагмент	Asarning ma'lum bir qismi

77.	Assimetry	Assimetriya	Ассиметрия	Buyum va bo'laklarning bir-biriga nomutanosibligi
78.	Object	Obyekt	Объект	Jismning umumiy ko'rinishi
79.	Detail	Detal	Детал	Tasvirlanayotgan jismning kichik qismi
80.	Animalistic	Animalistic	Анималист ик	Hayvon va qushlarni aks ettirish
81.	Dinamic	Dinamika	Динамика	Harakatdagi holatning tasviri
82.	Constructive image	Konstruktiv tasvir	Конструк- тивное изобра- жение	Jismning geometrik shakllar asosida tasvirlash
83.	Historical ganre	Tarixiy janr	Истори- ческий жанр	Tarixiy voqeylikni tasvirlash
84.	Ilyustration	Ilyustratsiya	Иллюст- рация	Badiiy asar mazmuniga moslab tasvir ishlash
85.	Perspective	Perspektiva	Перспек- тива	Jismning qisqargan holatda ko'rinishi

FOYDALANILADIGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Asosiy adabiyotlar

1. R. Xudoyberganov. Rangshunoslik asoslari. O'quv-uslubiy qo'llanma. T. 2006.
2. O. Yusupov. Rangtasvirda akvarel bilan ishlash texnikasi va texnologiyalari. O'quv-uslubiy qo'llanma. T. 2011.
3. S.A. Abdullayev. Rangtasvir. O'quv-uslubiy qo'llanma. T. 2003.
4. O.Muinov. Rangtasvirda portret ishlsh. O'quv uslubiy qo'llanma. T. 2004.
5. Virgil Elliott. Traditional Oil Painting. USA. 2007.
6. Noel Gregory, James Horton. Oil Painting: Step by Step. SSHA. 2011yil.
7. Anita Xempton, Jon Loulin, Tom Svimm, Karolin Simmerman. Oil Painting: Step by Step. SSHA. 2004.
8. Giusti, Annamaria. L'artedelle pietre dure da Firenze all' Europa. Firenze: 2005.
9. Juliette Aristides. Classical Painting Atelier: A Contemporary Guide to Traditional Studio Practice Hardcover. USA. 2008.
10. The Fundamentals of Drawing – Book #1. Leonardo Collection. Xitoy 2014. page-170.
11. Virgil Elliott. Traditional Oil Painting. USA. 2007. page-296.
12. Noel Gregory, James Horton. Oil Painting: Step by Step. CIIA. 2011. page-236.
13. Anita Xempton, Jon Loulin, Tom Svimm, Karolin Simmerman. Oil Painting: Step by Step. CIIA. 2004. P.120.
14. Giusti, Annamaria. L'artedelle pietre dure da Firenze all' Europa. Firenze: 2005. page-140.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Aggy Boshoff. "Oil painting Workshop". New York. 2006.

2. Pa raman Edisionis. “Curso Completo de Dibujo y Pintura Artistica” Ispaniya. 2008.
3. Suzanne Brooker. “Techniques for rendering sky, terrain, trees and water”. New York. 2015.
4. Frontz Leslie. “The watercol or course you’ve al ways wanted.” New York. 2015.

Internet saytlari

1. <http://library.ziyonet.uz/uz/book/982>
2. <http://library.ziyonet.uz/uz/book/1558>
3. <http://library.ziyonet.uz/uz/book/1471>
4. <http://art-exercises.ru/>
5. <http://www.prostalogika.com/ru/risunok.html>
6. <http://www.art-creativity.ru/risunok-zhivopis>

MUNDARIJA

Kirish	3
I BOB. RANGTASVIR FANINI O‘QITISHNING NAZARIY MASALALARI	9
1.1. Rangtasvir fani taraqqiyotining ustuvor yo‘nalishlari, rangtasvirda ishlash usullari tarixi	9
1.2. Rangtasvir fani o‘qitilishining asosiy qonun-qoidalari	16
1.3. Rangtasvir fani uchun ashyolar.....	19
1.4. Yorug‘-soya va issiq-sovuq ranglar haqida tushunchalar	23
II BOB. RANGTASVIR FANIDAN AMALIY MASHG‘ULOTLAR	28
2.1. Me‘morchilik shakllari ishtirokida tuzilgan natyurmort (grizayl usulda).....	28
2.2. Tekislikka joylashtirish, proporsiyalarini aniqlash, katta bo‘laklarga ajratib ishlash.....	33
2.3. Gipsdan ishlangan o‘simlik shakllarining bir qismi (rozetka) ishtrokida natyurmort.....	38
2.4. Xona interyerida tuzilgan natyurmort.....	43
2.5. Bahor gullaridan tuzilgan natyurmort dekorativ yo‘nalishda (lola, nastarin va turli xil gullar bo‘lishi mumkin)	48
2.6. Gipsdan ishlangan David haykali yuz qismlari ishtrokida natyurmort	52
Fanning mavzulari bo‘yicha test variantlari	70
Glossariy	82
Foydalaniladigan adabiyotlar ro‘yxati	88

F. Erkabayeva
N. Mirsolihova

RANGTASVIR

O'quv qo'llanma

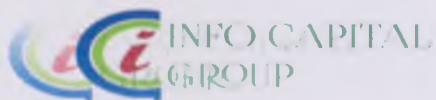
Muharrir: Durdona Odilova
Musahhih: Sevara Rustamova
Sahifalovchi: Umid Raxmatov
Texnik muharrir: Bahodir Husanov

Litsenziya raqami: AI №207, 08.28.2011 yilda berilgan.

Bosishga 15.08.2018 yilda ruxsat etildi.
Bichimi 60x84 $\frac{1}{16}$. Shartli bosma tabog'i 5,5.
Nashr tabog'i 5,75. «Times New Roman» garniturası.
Ofset usulida bosildi. Adadi 100 nusxa.

Ushbu qo'llanma bo'yicha fikr-mulohazalaringizni
quyidagi manzilga yuborishingizni so'raymiz:

“Info Capital Group” nashriyoti, 100128,
Toshkent shahri, Labzak ko‘chasi, 29/55
Tel.: (+998 71) 241-32-21, 241-01-69
Faks: (+998 71) 241-01-73
Elektron pochta qutisi: publishing@infocapital.uz

ISBN 978-9943-5443-4-5

